

Bruno Debaenst*

Här hände ingenting, eller?

Undervisning i rättshistoria i Uppsala
(och Sverige) anno 2025

1 Introduktion

Den 1 januari 2018 började jag min tjänst som lektor i rättshistoria i Uppsala. Mer än sju år har nu passerat, och syftet med denna artikel är att ge en översikt över rättshistorieundervisningen i Uppsala under dessa

* Jag vill här tacka alla personer som har bidragit till att förbättra denna text, särskilt Jennie Gejel, Henrik Forshamn, Adam Croon och Filippo Valguarnera. Alla kvarstående fel är naturligtvis endast mitt ansvar.

sju år. Det ger en möjlighet att presentera oss rättshistoriker, vår undervisning och vår syn på den, för kollegor inom och utanför fakulteten. Vi sitter ofta på våra egna små öar, ovetande om vad andra arbetar med. Att bygga broar mellan dessa öar är alltid positivt, och denna utgåva av *De lege* ger en utmärkt plattform för brobyggande. Det ger också ett värdefullt tillfälle för reflexion. Att stanna upp och titta tillbaka gör det möjligt att identifiera vad som har fungerat väl och vad som framöver kan förbättras.

Jag kommer inledningsvis att behandla undervisningen i rättshistoria vid Uppsala universitet. Fokus kommer att ligga på rättshistoria-delen i den obligatoriska kursen *Rättshistoria och allmän rättslära* (RoAn), men även fördjupningskursen *Historical Trials* och doktorandkursen i rättshistoria kommer att behandlas kort. Därefter kommer jag att granska rätts-historieundervisningen vid Lund, Stockholm, Göteborg, Örebro, Umeå och Karlstad. Denna begränsade jämförande undersökning syftar till att placera rättshistorieundervisningen vid Uppsala universitet i ett bredare, nationellt sammanhang. Avslutningsvis kommer jag att diskutera examensarbeten i rättshistoria vid Uppsala universitet och i Sverige. Jag anser nämligen att examensarbeten i rättshistoria inte bara kan göra en viktig insats för rättshistorisk kunskap, utan också utgör en viktig form av undervisning i rättshistoria.

2 Rättshistoria-delen i den obligatoriska kursen *Rättshistoria och allmän rättslära* (RoAn, 15 hp)

Jag kom första gången i kontakt med denna kurs under 2011, då jag tillbringade 2,5 månader i Uppsala som gästforskare. Under denna tid fick jag, tack vare Carl Gustaf Spangenberg, möjligheten att undervisa i den engelskspråkiga varianten *Comparative Legal History and Contemporary Jurisprudence*.¹ För mig som belgisk rättshistoriker, var det något överraskande att rättshistoria i Uppsala undervisas på magisternivå, det vill säga i slutet av utbildningen. I Belgien, där jag studerat juridik, är de obligato-

¹ För en analys av kursen från 2009, se Mats Kumlien, *The History of Law Does Not Write Itself*, i: Kjell Åke Modéer och Per Nilsén (red.), *How to Teach European Comparative Legal History. Workshop at the Faculty of Law Lund University 19–20 August 2009*, Lund, Juristförlaget i Lund, 2009, s. 59–69.

riska rättshistoriska kurserna placerade i början av utbildningen. Där har de en propedeutisk funktion, som inledning till juridik genom historien.

I Sverige var detta också fallet fram till 1980-talet. Då skedde en avreglering av juristutbildningen, vilket gav universiteten möjlighet att själva besluta om hur de ville strukturera sina utbildningar. År 1986 flyttades kursen i rättshistoria i Uppsala från början till slutet av juristprogrammet. Där integrerades den med kurserna *Allmän rättslära* och *Rätt och samhälle* till en ny teoritermin.² År 1995 genomfördes ytterligen en programreform som resulterade i den nuvarande kursen *Rättshistoria och allmän rättslära* (RoAn). Det är en obligatorisk kurs på 15 högskolepoäng som ges under 10 veckor, motsvarande en halv termin, på magisternivå. År 2025 firar kursen sin 30-årsdag. När rättshistoria flyttades till slutet av juristprogrammet, förlorade kursen sin tidigare propedeutiska funktion, att introducera studenterna till juridikstudier genom historien. Istället läser juridikstudenterna numera rättshistoria precis innan de tar examen. Detta är inte lika självklart som det kan verka, eftersom det väcker frågan: Vad är det som studenterna ska läsa, och varför?

Carl Gustaf Spangenberg (1950–2020), kursföreståndare för kursen RoA, tog sig an utmaningen att omdefiniera rättshistorieundervisningen i Uppsala.³ Han arbetade utifrån det klassiska idealet om allmänbildning och betonade att en god jurist inte bara är en skicklig juridisk tekniker, utan även en person som kan sätta in sig själv och juridiken i ett större sammanhang. Det nya syftet med rättshistoria i Uppsala blev att orientera svenska jurister i både tid och rum. Henrik Forshamn, vår specialist på rättshistoriens historia, beskriver denna nya funktion för kursen som en form av *juridisk omvärldsorientering*.

Carl Gustaf tog begreppet ”*allmänbildning via omvärldsorientering*” bokstavligt genom att arrangera guidade turer i Uppsala för sina intresserade studenter – en slags promenadföreläsning.⁴ Under dessa turer besökte han bland annat Domkyrkan, där han pekade ut den så kallade judesuggan från 1300-talet. Denna prydnad, placerad på toppen av ett kapitel mot kyrkans kor, föreställer män med koniska hattar som suger på

² Jag har tagit denna information från vår kursrapport, som har en historisk introduktion för att ge kontext.

³ För mer om Carl Gustaf, se hans vänbok, Marianne Dahlén & Mats Kumlien (red.), *En mänsklig rättshistoria: vänbok till Carl Gustaf Spangenberg*, Uppsala, Iustus, 2019.

⁴ Se Bruno Debaenst, *In the footsteps of Linnaeus: Carl Gustaf Spangenberg on the crossroad of context and tradition*, i: Marianne Dahlén & Mats Kumlien (red.), *En mänsklig rättshistoria: vänbok till Carl Gustaf Spangenberg*, Uppsala, Iustus, 2019, s. 75.

spenarna på en gris. De koniska hattarna identifierar männen som judar, som under denna tid var tvungna att bära sådana hattar för att särskiljas från resten av befolkningen. Grisen, som i judisk kultur är ett orent djur och förbjudet att äta, gör denna prydnad till en extremt förolämpande representation av judar. Den illustrerar den antisemitiska mentaliteten under medeltiden. Att en sådan prydnad finns synlig i Sveriges heligaste kristna byggnad visar hur djupt rotad antisemitism var vid tiden för pryd-nadens uppförande. Under turen besökte gruppen även skattkammaren, där Carl Gustaf visade de svenska kungarnas gyllene krona. Han förklara-de dess symbolik och den medeltida kungamakten samt dess relation till kyrkan. Detta var ett kreativt sätt att använda Uppsalas rika histo-riska miljö för att levandegöra historien och förankra den i studenternas förståelse.

För att ge svenska juridikstudenter en orientering i rummet – det vill säga inom *komparativ* rättshistoria – beslutade Carl Gustaf och hans kol-legor att använda handboken *An Introduction to Comparative Law* av Konrad Zweigert och Hein Kötz.⁵ Carl Gustaf utnyttjade åter de unika möjligheter som Uppsala erbjuder, genom att hålla sin introduktions-föreläsning i Orangeriet i Linnés botaniska trädgård. Som läsaren säkert vet var Carl von Linné en botaniker från 1700-talet, mest känd för att ha organiserat växter och djur i familjer och för att ha formaliserat den binominala nomenklaturen – systemet med tvådelade namn, som exem-pelvis *Homo Sapiens*, *Tyrannosaurus Rex* och *Quercus robur* (europeisk ek). Carl Gustaf drog en parallell mellan Linnés taxonomi och möjligheten att klassificera världens rättssystem. Precis som växter och djur kan delas in i familjer baserat på gemensamma egenskaper, kan rättssystem delas in i *rättsfamiljer* baserat på deras *stil*, som Zweigert och Kötz benämner det. Kriterierna för att konstruera dessa rättsfamiljer kan variera, men viktigast är det historiska ursprunget och utvecklingen av rättssystemen.

Det komparativa inslaget *à la* Zweigert och Kötz är fortfarande tydligt närvarande i dagens seminarier – men mer om det senare. Seminariernas utformning är resultatet av en programreform från 1990-talet. Fakulteten beslutade att minska antalet ex cathedra-föreläsningar för att istället akti-vera studenterna mer. Så föddes *Uppsalamodellen* med problembaserat

⁵ Konrad Zweigert & Hein Kötz, *An Introduction to Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998 (tredje upplagan – den första upplagan var 1977 och den andra 1987).

lärande.⁶ I denna modell arbetar studenterna först individuellt hemma – de läser litteratur, reflekterar över materialet, svarar på frågor och löser problem. Därefter samlas de i basgrupper där de diskuterar sina resultat med varandra. Slutligen, under seminarierna, presenterar studenterna sina resultat, vilket följs av diskussioner.

Under de senaste femton åren har kursen gradvis utvecklats, från att präglas av Zweigert & Kötz' *komparativ rättshistoria*, till att anta ett mer kritiskt perspektiv. Kursen kan idag beskrivas som ett prototypiskt exempel på "subversiv rättshistoria". Begreppet är hämtat från professor Russell Sandberg vid Cardiff University i Wales, som 2021 publicerade en bok med titeln *Subversive Legal History*.⁷ Boken är ett manifest om hur han tänker sig att framtidens juridiska utbildning (i England och Wales) ska se ut och vilken roll rättshistorien bör spela i den. Enligt honom ska rättshistorien vara "subversiv", vilket innebär att man via rättshistorien ska ifrågasätta den rådande rätten. Det intressanta är att det han föreslår i boken faktiskt redan tillämpades i Uppsala. Rättshistorien i Uppsala är med andra ord avantgarde.

För det första argumenterar Sandberg för att den historiska studien av juridiken bör inkludera såväl en intellektuell som en socialhistorisk dimension. Rättshistoria handlar inte enbart om en kronologisk uppräknings av lagstiftning, rättspraxis och juridiska skrifter. Rätten är snarare ett socialt fenomen som måste förstås i sitt historiska, sociala och intellektuella sammanhang. Studien omfattar både *intern rättshistoria* – det vill säga rättens egen utveckling (såväl *law in the books* som *law in action*) – och *extern rättshistoria*, även kallad kontextuell rättshistoria – det vill säga studiet av det samhälleliga sammanhang där rättsutvecklingen ägde rum (*law in the context*). Ett belysande exempel är upplysningstiden på 1700-talet, då människor började tillämpa rationellt tänkande på samhällsstrukturen. De ifrågasatte kunglig absolutism och introducerade idén om maktindelning, där makten fördelas mellan olika aktörer för att balansera varandra och förhindra missförhållanden. Montesquieu, en fransk adelsman, formulerade denna idé i sin inflytelserika bok *De l'esprit des lois* (*Lagens anda*) från 1748. Principen förblev inte endast en teori

⁶ Om problembaserad undervisning i Uppsala och hur den har vuxit fram, se Hans Eklund och Sverker Scheutz, Problemororienterad inläring i juristutbildningen, i: Marianne Dahlén & Mats Kumlien (red.), En mänsklig rättshistoria: vänbok till Carl Gustaf Spangenberg, Uppsala, Iustus, 2019, s. 87–115.

⁷ Russell Sandberg, *Subversive Legal History. A Manifesto for the Future of Legal Education*, London & New York, Routledge, 2021.

utan implementerades i praktiken – i Frankrike efter den franska revolutionen 1789, i de tidigare brittiska kolonierna i Nordamerika med den amerikanska konstitutionen samma år, i Sverige med regeringsformen 1809 och i Belgien med 1831 års konstitution. Upplysningstidens intellektuella idéer hade således en genomgripande inverkan på den konstitutionella rätten i hela västvärlden.

För det andra argumenterar Sandberg för att subversiv rättshistoria måste vara både kritisk och transformativ, samtidigt som den bygger vidare på och utvecklar den kritiska rättshistoriska traditionen. Juriststudenter i Uppsala lär sig allt om det samtida rättssystemet, som det ser ut i Sverige idag. De har fått lära sig att lag är lag och hur man kan hitta rätten i lagstiftning och rättspraxis. De har också tillägnat sig juridisk metod för att lösa olika slags problem, vilket gör att våra studenter har blivit utmärkta jurister – *rättstekniker* eller *rättsingenjörer*, så att säga. Men syftet med kritisk rättshistoria är att ifrågasätta vad de har lärt sig som självklart. Våra studenter är blivande jurister, men vad innebär det egentligen att vara jurist? Vad gör jurister, och varför? Jurister ska inte ta sig själva och sin roll för givna. En självkritisk hållning är inte bara användbar, utan nödvändig. Vad skiljer exempelvis jurister från lekmän? Vilken roll bör juristen ha? Hur ska advokater uppträda? Och hur ska jurister hantera den makt de får, som till exempel domare? Rättshistorien erbjuder ett verktyg för att konfrontera juriststudenter och besvara dessa frågor.

När man studerar rättshistoria blir det tydligt att rätten, så som vi känner den idag, är högst relativ. Abortfrågan utgör ett utmärkt exempel på denna dubbla relativitet i tid och rum. På 1950-talet var Sverige ett konservativt samhälle där abort var strikt reglerat och i de flesta fall förbjudet. Många svenska kvinnor tvingades resa till exempelvis Polen för att göra abort. Vid den tiden var Polen ett kommunistiskt land där abort var tillåtit. Idag har situationen förändrats. Sverige har utvecklats till ett progressivt samhälle där abort är allmänt accepterat, medan Polen har blivit mer konservativt och präglad av katolska värderingar, vilket har lett till fler restriktioner kring abort. Detta har i sin tur gjort att polska kvinnor nu reser till Sverige för att få tillgång till abort.

Kritisk rättshistoria, eller subversiv rättshistoria för att använda Sandbergs terminologi, innebär att granska juridiken i det förflutna med ett ifrågasättande och analyserande perspektiv. Ett tydligt exempel är hur juridiken länge har varit en mansdominerad sfär. Under större delen av rättshistorien har advokater, juridikprofessorer och domare i princip uteslutande varit män, eftersom samhället var styrt av män. Kvinnors

rättshistoria, ibland kallad *legal her-story*, strävar efter att lyfta fram kvinnornas roll i rättshistorien. Kvinnor utgör hälften av befolkningen, och även om de länge var diskriminerade och hänvisades till en underordnad roll, är de inte osynliga i rättshistorien. Tvärtom har flera kvinnor, såsom heliga Birgitta, Christine de Pizan, Simone de Beauvoir, Elsa Eschelsson och Eva Andén haft en betydande roll för samhällsutvecklingen.⁸

Koloniseringen utgör ett annat talande exempel inom subversiv rättshistoria. I deras bok beskriver Zweigert och Kötz hur världen har koloniserats, och de framställer detta i en till synes objektiv anda som en positiv process av civilisation. Verkligheten var dock mycket mer komplex och ofta grym. Koloniseringen var en brutal process där västländer med militärmakt underkuvade andra folk och påtvingade dem sina rättssystem. När Zweigert och Kötz kartlägger spridningen av *common law* runt om i världen, fokuserar de enbart på resultatet av koloniseringen. De beaktar inte processen eller metoderna genom vilka dessa delar av världen koloniserades. Detta utelämnande illustrerar behovet av en kritisk och subversiv rättshistorisk metodik för att synliggöra den brutala verkligheten.

Uppsalakursen i rättshistoria idag speglar en kontinuerlig och dynamisk utveckling. Seminariefrågorna ses regelbundet över och justeras, samtidigt som litteratur uppdateras – vissa verk tas bort, medan nya introduceras. Detta kontinuerliga arbete säkerställer att kursen håller sig aktuell och speglar både tradition och innovation.

Jag ska nu ge en detaljerad översikt av innehållet i seminarierna och föreläsningarna som de ser ut idag, under våren 2025.

2.1 Seminarierna

Seminarierna utgör kärnan i kursen och är uppbyggda enligt Uppsalamodellen, baserad på principen om studentaktiverande undervisning. Studenterna börjar med att individuellt läsa utvald litteratur hemma och besvara specifika frågor. Därefter möts de i små grupper om 4–5 studenter (basgrupper) för att diskutera litteraturen och frågeställningarna, samt förbereda en presentation där de redovisar sina resultat. Under seminariet håller var och en av basgrupperna (vanligtvis fyra stycken) sin presentation, vilket följs av en diskussion där hela seminariegruppen aktivt deltar.

⁸ För en nyligen utgiven bok om de första kvinnliga juristerna i Sverige, se Elsa Trolle Önnarfors, *Besvärliga fruntimmer! Sveriges första kvinnliga jurister*, Lund, Historiska Media, 2024.

Seminarieledaren är närvarande för att underlätta diskussionen, ställa frågor och ge ytterligare insikter. För närvarande består kursen av fem seminarier, vardera med en tidsram om tre timmar. Innehållet i seminarierna under våren 2025 redogörs för nedan.

2.1.1 *Seminarium 1: Jorden runt på 135 minuter*

Det första seminariet börjar med att utforska områdena komparativ rätt och komparativ rättshistoria samt undersöka deras betydelse och relevans för juridikstudenter.⁹ Hur kan ett komparativt och historiskt perspektiv öka vår förståelse för olika rättssystem och deras utveckling?

Vi fokuserar sedan på två distinkta rättstraditioner: den östasiatiska rättstraditionen, särskilt i Kina och Japan, samt den islamiska rättsfamiljen. Kina, med sin 5 000-åriga historia, har genomgått olika faser av centralisering och decentralisering, där juridik och konfucianism kontinuerligt har spelat viktiga roller.¹⁰ Vi utforskar begreppet konfucianism och dess betydelse för utformningen av kinesisk rätt. Dessutom undersöker vi Japans unika rättsutveckling och kontrasterar samt jämför dessa österländska rättssystem med våra egna, västerländska. Seminariet lyfter fram likheter och skillnader mellan systemen och studenterna reflekterar över insikter som det österländska synsättet på juridik kan erbjuda. I diskussionen ställs frågor som om det kinesiska sociala kreditsystemet skulle kunna införas i väst.¹¹

Därefter vänds blicken mot det islamiska rättssystemet, en av världens största rättstraditioner.¹² Detta system, som ofta missförstås i västvärlden, har en rik historia, unika rättskällor och en komplex struktur. I denna session behandlas det islamiska rättssystemet kortfattat för att öka

⁹ För att diskutera disciplinen komparativ rätt använder vi följande artikel: Günter Frankenberg, *Critical Histories of Comparative Law*, i: Mark Dubber & Christopher Tomlins (red.), *Oxford Handbook of Legal History*, Oxford, Oxford University Press, 2018, s. 43–62; för komparativ rättshistoria: David Ibbetson, *The Challenges of Comparative Legal History*, *Comparative Legal History*, 2013, 1:1, s. 1–11.

¹⁰ Pär Cassel, *East Asian Legal Traditions*, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Elsevier Inc., 2015, s. 778–783.

¹¹ Xiaodong Ding & Dale Yuhao Zhong, *Rethinking China's Social Credit System: A Long Road to Establishing Trust* in Chinese Society, *Journal of Contemporary China*, 30:130, s. 630–644.

¹² Lena Salaymeh, *Islamic law*, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Elsevier Inc., 2015, s. 746–753.

medvetenheten om dess mångfald, utöver de vanliga associationerna till Koranen, Muhammed och shariadomstolar.

Slutligen undersöks den romerska rätten, som haft ett djupgående inflytande på den europeiska rättshistorien.¹³ Vi inleder med en diskussion om *Corpus Iuris Civilis*¹⁴ – den bysantinska sammanställningen av romersk rätt från 500-talet – och utforskar sedan hur romersk rätt har format europeiska rättstraditioner genom *ius commune*.¹⁵ Som fallstudie riktas fokus mot Upplandslagen, den regionala lagen i Uppland från 1296, som influerats av både romersk och kanonisk rätt.¹⁶

2.1.2 *Seminarium 2: Den angloamerikanska rättstraditionen*

Vi inleder detta seminarium med att fördjupa oss i den anglosaxiska rättstraditionens ursprung i England, där rötterna till *common law*-systemet kan spåras tillbaka till 1100-talet.¹⁷ Genom att utforska *common laws* historiska utveckling får vi en inblick i de viktigaste egenskaperna som definierar detta månghundraåriga rättssystem. En av de mest centrala aspekterna är den gradvisa utvecklingen av *common law*, som har formats över tid genom prejudikat snarare än kodifierade lagar. Denna långsamma och organiska framväxt kan göra att systemet upplevs som något kaotiskt och oorganiserat, särskilt ur perspektivet hos en kontinental jurist som är van vid de mer strukturerade civilrättsliga systemen. Jämförelsevis kan *common law* framstå som föråldrat – som en gammal Commodore 64-dator, så att säga, som fått flera uppdateringar under årens lopp.¹⁸ Trots sin upplevda komplexitet och rörighet är det dock viktigt att erkänna att *common law* har visat sig vara både effektivt och

¹³ Raoul Charles van Caenegem, *An Historical Introduction to Private Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, s. 45–58 och 72–73.

¹⁴ Theodor Mommsen, Paul Krueger & Alan Watson (red.), *The Digest of Justinian*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1985, Book 1, Justice and Law.

¹⁵ Anders Piltz, *Medeltidens lärda värld*, Stockholm, Carmina, 1978 (utdrag).

¹⁶ Göran Inger, *Upplandslagen 700 år*, i: Stig Strömholm, Åke Frändberg, Ulf Göranson & Torgny Hästad (red.), *Festschrift till Stig Strömholm*, Uppsala, Iustus, 1997, s. 423–437; *Upplandslagen: Birger Magnussons stadfästelsebrev och Förord*, i: Åke Holmbäck & Elias Wessén, *svenska landskapslagar: tolkade och förklarade för nutidens svenskar*. Ser. 1 Östgötalagen och Upplandslagen. Stockholm, Geber, 1979, s. 5–12.

¹⁷ Simon Roberts, *Common Law*, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Elsevier Inc., 2015, vol. 4, s. 247–251.

¹⁸ *Constitutional Reform Act 2005*: <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/our-justice-system/constitutional-reform/> senast läst den 9 augusti 2025.

motståndskraftigt. Som en engelsk utbytesstudent en gång uttryckte det: *It does the trick*, vilket understryker *common laws* – trots dess egenheter och idiosynkrasier – praktiska och funktionella karaktär.

Vi fortsätter sedan med att undersöka hur det engelska *common law*-systemet spreds globalt genom kolonialismen.¹⁹ En fallstudie i detta avseende är införandet av en brottsbalk i Indien, ett land som ofta kallades *juvelen i den brittiska kronan*. Detta exempel ger en konkret illustration av hur engelska rättsprinciper transplanterades till olika kulturer och rättssystem. Vi analyserar Zweigert och Kötz' beskrivning av den engelska kolonialismen i Indien och jämför deras perspektiv med forskare som Skuy och Tuori.²⁰ Jämförelsen visar hur tolkningar av kolonialismen och dess rättsliga arv har utvecklats över tid, vilket speglar den förändrade *Zeitgeist* (*tidsandan*). Genom denna analys strävar vi efter att förstå inte bara hur engelsk *common law* implementerades i koloniala territorier utan även de bredare konsekvenserna av denna juridiska transplantation – inklusive dess påverkan på lokala rättstraditioner och förändringarna i den vetenskapliga diskursen kring kolonialismen och dess rättsliga ramverk.

I nästa del av seminariet riktar vi fokus mot den mest framträdande *common law*-jurisdiktionen i världen: USA:s rättssystem. Vi följer införandet av engelsk *common law* i kolonierna längs Nordamerikas östkust och undersöker hur systemet gradvis utvecklades till det särpräglade amerikanska rättssystem som vi känner till idag.²¹ Denna utveckling påverkades av olika faktorer, bland annat interaktionen med ursprungsbefolkningen, slaveriet och effekterna av den amerikanska revolutionen. Vi analyserar den amerikanska konstitutionen, ett fundamentalt dokument som fortfarande utgör grunden för det amerikanska rättssystemet. Vi undersöker också om det är korrekt att tala om ”ett” amerikanskt rätts-

¹⁹ Wolfgang Reinhard, *Colonization and Colonialism, History of*, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Elsevier Inc., 2015, vol. 4, s. 223–227.

²⁰ Konrad Zweigert & Hein Kötz, *An Introduction to Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998, s. 224–231 (India) och 313–319 (Hindu Law); David Skuy, *Macaulay and the Indian Penal Code of 1862: The myth of the inherent superiority and modernity of the English legal system compared to India's legal system in the nineteenth Century*, *Modern Asian Studies*, 1998, Vol. 32–3, s. 513–557; Kaius Tuori, *The theory and practice of indigenous dispossession in the late nineteenth century: The Saami in the far north of Europe and the legal history of colonialism*, *Comparative Legal History*, 2015, vol. 3–1, s. 152–185.

²¹ George Edward White, *American Legal History, A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2014, förordet, kap. 1–4, 8 samt epilogen.

system, med tanke på den federala strukturen och variationerna i delstaternas rättssystem. Därefter jämför vi det amerikanska rättssystemet med dess engelska motsvarighet, särskilt vad gäller principen om *stare decisis*.²² Denna jämförelse belyser hur de två systemen, trots sitt gemensamma ursprung, har divergerat betydligt. Vi diskuterar också skillnaderna i juridisk utbildning mellan USA och Europa.

I den avslutande delen av seminariet om *common law* jämför vi advokaternas roll i England respektive USA ur ett svenskt perspektiv.²³ Vi undersöker också skillnaderna mellan det amerikanska jurysystemet och det svenska systemet med nämndemän. Frågor som diskuteras inkluderar lekmannens roll i rättssystemet och om nämndemän är nödvändiga eller överflödiga.²⁴ Vilken inverkan har nämndemännens närvaro på de utbildade juristernas roll och kompetens? Vilka risker finns det med att använda lekmän i rättsväsendet?²⁵

2.1.3 Seminarium 3: De kontinentala kodifikationerna

Det tredje seminariet fokuserar på kodifiering, ett av de mest betydelsefulla fenomenen i rättshistorien. Vi inleder med att definiera kodifiering och utforska de första moderna kodifieringarna som uppstod under 1700- och 1800-talen.²⁶ Bland dessa är den mest kända utan tvekan Napoleons *Code civil*. Vi tittar närmare på denna banbrytande kodifikation och diskuterar dess innehåll, dess stora framgångar, men också den kritik den mötte från personer som Simone de Beauvoir och Paula Marckx.²⁷

²² Brown v. Board of Education: <https://constitutioncenter.org/blog/on-this-day-the-supreme-court-rules-against-segregation>, senast läst den 9 augusti 2025.

²³ Kjell Åke Modéer, Sakförare och advokater. Om advokatyrkets professionalisering, i: Kjell Åke Modéer, Juridiska yrkesroller i ett rättshistoriskt perspektiv: ett läromedel i rättshistoria, Lund, Provuppl., 1989.

²⁴ Christian Diesen, Lekmän som domare, Stockholm, Juristförlag, 1996, s. 376–383.

²⁵ Här diskuterar vi följande forskning: Katrin Lainpelto, Ett dömande eller ett fördömande rättsväsende? En fråga om integration, i: Karin Helander & Pernilla Leviner, Barn, migration och integration i en utmanande tid, Visby, eddy.se ab, 2019, s. 127–158.

²⁶ Jean-Louis Halpérin, The Age of Codification and Legal Modernization, i Heikki Pihlajamäki, Markus Dirk Dubber & Mark Godfrey, Mark Godfrey (red.), The Oxford handbook of European legal history, Oxford, Oxford University Press, 2018, s. 908–928; Erik Anners, Den europeiska rättens historia: några huvudlinjer, Stockholm, Nordstedt, 1987, s. 196–222.

²⁷ Simone de Beauvoir, Det andra könet, Stockholm, Norstedt, 2002, s. 156–159 och 167–182; Bruno Debaenst, The Marckx Case (ej publicerad artikel).

Nästan ett sekel efter Frankrike införde även Tyskland en civilrättslig kodifiering, *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB). BGB skiljer sig avsevärt från *Code civil*, vilket kan hänföras till de olika rättsliga sammanhang som dessa kodifikationer uppstod i. Trots dessa skillnader har både *Code civil* och BGB haft djupgående globalt inflytande, om än spridit på olika sätt. Vi analyserar också BGB:s inverkan på svensk rätt och reflekterar över om Sverige skulle kunna dra nytta av att anta en egen kodifiering.²⁸ Denna diskussion leder oss att överväga fördelarna, och de potentiella utmaningarna, med kodifiering inom olika rättstraditioner.

Vi vänder oss sedan till ett mörkt kapitel i historien – Nazityskland mellan 1933 och 1945. Här undersöker vi vad som hände med lagstiftningen, rättsvetenskapen, rättstillämpningen, domarna och professorerna under nazisternas styre.²⁹ Vi analyserar hur den nazistiska ideologin infiltrerade rättssystemet och i grunden förändrade rättsskipningen i Tyskland. Dessutom studerar vi hur svenska jurister reagerade på händelserna i Tyskland.³⁰ Dessa frågor är särskilt tankeväckande då de utmanar oss att reflektera över vår egen roll som jurister. Tyska jurister betraktades då, och än idag, som mycket skickliga yrkesutövare. Vad säger detta om juristkåren som helhet? Kan liknande grymheter inträffa igen, eller har vi nu starkare skyddsmekanismer för att förhindra en kollaps av juridiska och moraliska normer? Denna del av seminariet uppmuntrar oss att kritiskt granska rättssystemens sårbarhet för ideologisk korruption och juristernas ansvar för att, även under politiska påtryckningar, upprätthålla rättvisan.

Vi flyttar därefter vårt fokus tillbaka till Norden. Här undersöker vi det intensiva nordiska *fin-de-siècle*-samarbetet för att skapa en gemensam lagstiftning.³¹ Detta samarbete resulterade i att mycket av det som betraktas som svensk lagstiftning i själva verket är nordisk lagstiftning. Vi utforskar ursprunget till samarbetet och dess inverkan på harmonise-

²⁸ Heikki Pihlajamäki, *Private Law Codification, Modernization and Nationalism: A View from Critical Legal History. Critical Analysis of Law*, 2016, Vol. 2 No. 1, s. 136–152.

²⁹ Ingo Müller, *Nazi Jurisprudence. Hitler's Justice: The Courts of the Third Reich*, London, Tauris, 1991, s. 67–73, 81, 112–117 samt 293–296.

³⁰ Kjell Åke Modéer, "Den kulan visste var den tog!" Om svenska juristers omvärldssyn 1935–1955, i: Torbjörn Andersson & Bengt Lindell (red.), *Festskrift till Per Henrik Lindblom*, Uppsala, Iustus, 2004, s. 443–468.

³¹ Anneken Kari Sperr, https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Scandinavia,_Harmonization_of_Law, senast läst den 9 augusti 2025.

ringen av lagar i de nordiska länderna. Dessutom beaktar vi förhållandet mellan den nordiska rättsliga harmoniseringen och det bredare europeiska arbetet med att harmonisera lagstiftning. Hur samverkade dessa två processer, och vilket inflytande hade de på varandra? Därtill undersöker vi svenska juristers historiska syn på internationalisering. Dagens rättsliga landskap är till sin natur internationellt och globalt, men så har det inte alltid varit. Vi diskuterar hur svenska jurister historiskt har förhållit sig till internationalisering och vilka faktorer som har påverkat deras perspektiv. Slutligen fördjupar vi oss i vad som kännetecknar den nordiska rättstraditionen: Vad skiljer den från andra rättstraditioner, och hur har den format rättsutvecklingen i regionen? Diskussionen bidrar till en djupare förståelse för de unika egenskaper och värderingar som definierar nordisk rätt.

2.1.4 Seminarium 4: Rätten, religionen och familjen – processrätten, straffrätten och familjerätten

Även om vi vid det här laget redan har behandlat en hel del svensk rätts-historia, är det fjärde seminariet uteslutande ägnat åt att utforska rätts-historia i Sverige. Vi börjar med ett kätterifall från början av 1300-talet. Den centrala gestalten i detta fall är en bonde vid namn Botolf, och det är, såvitt vi vet, det enda dokumenterade rättsfallet som behandlar katteri i Sverige.³² Detta fall ger en unik inblick i det svenska medeltidssamhället och kyrkans dominerande och allestädes närvarande roll. Efter att ha undersökt fallet analyserar vi den tidens processrätt och jämför samt kontraster den med nutida praxis.

Vårt andra fall härrör från några århundraden senare och knyter samman religion – eller kanske snarare vidskeppelse – med straffrätten. Här behandlas häxprocesserna under *stora oväsendet*, en period som sträckte sig från 1668 till 1676 och präglades av en omfattande häxjakt i Sverige.³³ Vi djupdyker i detta märkliga fenomen för att förstå hur rättsprinciper överskuggades av hysteri och rädsla, samtidigt som vi reflekterar över frågan om liknande händelser skulle kunna inträffa idag.

³² Olle Ferm, Bondförstånd mot teologi, i: Hans Aili, Olle Ferm, Helmer Gustavson & Göran Bäärnhjelm, Röster från svensk medeltid: latinska texter i original och översättning, Stockholm, Natur och kultur, 1990, s. 110–117.

³³ Bengt Ankarloo, Sverige: det stora oväsendet 1668–1677, i: Bengt Ankarloo & Gustav Henningsen (red.), Häxornas Europa 1400–1700: historiska och antropologiska studier, Stockholm, Nerenius & Santérus, 1987, s. 248–262.

Det andra ämnet för seminariet fokuserar på straffrättens historia, där vi följer dess utveckling från medeltidens lokala praxis till bildandet av en nationell centralmyndighet.³⁴ Vi analyserar denna utveckling i ljuset av förändrande ideologiska synsätt på kriminalitet och tar hänsyn till influenser från såväl upplysningen som religionen. Det framgår tydligt att vårt nuvarande straffrättsliga system är resultatet av en lång historisk process, präglad av kontinuerliga omvandlingar och reformer, och att straffrätten fortfarande utgör en del av en pågående utveckling.

Därefter flyttar vi fokus till svensk familjerätt och de historiska rollerna för kvinnor och barn i Sverige.³⁵ I det agrara samhället var markens betydelse central, vilket skapade en påtaglig maktdynamik både inom familjen och i samhället i stort.³⁶ Vi undersöker hur markägande formade familjestrukturer och juridiska relationer. Med de agrara och industriella revolutionerna minskade markens betydelse till förmån för den moderna välfärdsstaten. Vi analyserar hur dessa skiften påverkade familjedynamik och rättsliga ramar, vilket ledde till förändrade roller och rättigheter för kvinnor och barn i det svenska samhället.

Det sista ämnet behandlar en form av sekulär tro: Vetenskapens tro. Under 1930- och 1940-talen genomförde Rasbiologiska institutet i Uppsala "forskning" om samer och andra minoritetsgrupper.³⁷ Detta var en del av en bredare trend där liknande "forskning" bedrevs i såväl Nazityskland som många andra länder. Vi granskar den rashygieniska forskningens påverkan på dagens samhälle och reflekterar över hur dessa tidigare vetenskapliga strävanden, präglade av rashygieniska ideologier, har påverkat dagens syn på ras, etnicitet och vetenskaplig etik. Genom denna diskussion försöker vi förstå de långvariga effekterna av sådan "forskning" på modern vetenskap och sociala attityder.

³⁴ Erik Anners & P. E. Wallén, svensk straffrättshistoria, Stockholm, Geber, 1973, Del 1, s. 34–61; 1975, Del 2, s. 5–16; Göran Inger, svensk rättshistoria, Malmö, Liber ekonomi, 1997, s. 68–74 och 145–149; Jan Sundin, För Gud, staten och folket: brott och rättsskipning i Sverige 1600–1840, Stockholm, Institutet för rättshistorisk forskning, 1992, s. 3–19, 48–49 och 153–166.

³⁵ Göran Inger, svensk rättshistoria, Malmö, Liber ekonomi, 1997, s. 22–39.

³⁶ Maria Sjöberg & Maria Ågren, Egendom och kön i förändring, i: Maria Ågren (red.), Hans och hennes: genus och egendom i Sverige från vikingatid till nutid, Uppsala, Historiska institutionen, 2003, s. 346–371.

³⁷ Mattias Tydén, Rasbiologi och andra rasismer, i Folkets historia, nr 3–4, 1996, s. 50–63. Jag har satt "forskning" inom citattecken eftersom det ofta handlade om pseudovetenskap, baserad på rasistiska förutsättningar.

2.1.5 Seminarium 5: Rätten och makten – Ett historiskt arv som utmanas i nutiden?

Seminariet inleds med en fördjupad utforskning av mänskliga rättigheter. Vad är mänskliga rättigheter? Varifrån kommer de, och hur har de utvecklats över tid? Vilka olika typer av mänskliga rättigheter finns det? I Antoon De Baets artikel beskrivs sex grundläggande debatter om mänskliga rättigheter, vilket fördjupar vår förståelse av den komplexa naturen och de skilda perspektiven på rättigheternas tolkning och tillämpning.³⁸ Vi tar också upp några kritiska frågor, såsom: Är rättigheter den enda eller den bästa lösningen för att motverka orättvisor? Finns anledning till kulturell relativistisk kritik? Varför? Varför inte? Dessa frågor styr diskussionen om i vilken utsträckning mänskliga rättigheter kan tillämpas universellt och formas av kulturella sammanhang.

Det andra ämnet fokuserar på svensk författningshistoria och inleds med en analys av förhållandet mellan makt och lag under medeltiden. Vi studerar Heliga Birgittas roll och hennes uppenbarelser: Vad sade hon om kung Magnus Eriksson, och vilka konstitutionella argument lade hon fram?³⁹ Vi reflekterar över varför hon framförde dessa argument och hur de relaterar till den juridiska och politiska kontexten i hennes tid.

Sveriges grundlagshistoria har inte präglats av större avbrott från medeltiden till idag. Vi undersöker om det är möjligt att spåra en kontinuerlig linje från Magnus Erikssons landslag, genom 1809 års regeringsform, till den moderna grundlagen.⁴⁰ Om detta är fallet, vilka konstitutionella principer kan då identifieras i denna utveckling? En viktig milstolpe är tryckfrihetsförordningen från 1766, som i maj 2023 utsågs av Unesco till världsminne som världens första lag av sitt slag.⁴¹ Denna lag är en betydelsefull prestation i utvecklingen av yttrande- och pressfrihet, vilket

³⁸ Antoon De Baets, *Human Rights, History of*, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Elsevier Inc., 2015, s. 367–374.

³⁹ Olle Ferm, *Heliga Birgittas program för uppror mot Magnus Eriksson. En studie i politisk argumentationskonst*, i: Alf Hårdelin & Mereth Lindgren (red.), *Heliga Birgitta – budskapet och förebilden: föredrag vid jubileumssymposiet i Vadstena 3–7 oktober 1991*, Stockholm, Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, 1993, s. 125–143.

⁴⁰ Magnus Erikssons Landslag. Konungabalken, i: Åke Holmbäck & Elias Wessén, *Magnus Erikssons Landslag i nysvensk tolkning*, Stockholm, Nordiska Bokhandeln, 1962, s. 2–8 och 18–29; Christian Häthén, *Stat och straff. Rättshistoriska perspektiv*, Studentlitteratur, Lund, s. 191–195.

⁴¹ <https://www.kb.se/om-oss/press.html#/pressreleases/tryckfrihetsfoerordningen-utsedd-till-vaerldsminne-av-unesco-3253733>, senast läst den 9 augusti 2025.

med rätta är en källa till stolthet för svenskarna. Vi analyserar också en anmärkningsvärd text från slutet av 1700-talet, Tankar om borgerliga friheten av Peter Forsskål.⁴²

Kolonialism kan ofta kännas som något avlägset, men det kan också vara närmare än vi tror. Sverige koloniserade exempelvis Sápmi, samernas traditionella land, vars territorium en gång sträckte sig så långt söderut som Dalarna. Rikskansler Axel Oxenstierna (1583–1654) uttryckte det väl med sitt berömda citat: *”I Norrland har vi ett Indien inom våra gränser, om vi bara förstår hur vi ska använda det på rätt sätt”*.⁴³ Den tredje delen av seminariet fokuserar på svensk kolonialism och jämför den med koloniseringen av Australien och Nya Zeeland. Under de senaste åren har ursprungsbefolkningarna världen över återfått vissa rättigheter, genom domstolarna. Sverige är inget undantag, vilket Girjas-fallet visar.⁴⁴ Som vi kommer att se har rättshistorien spelat en avgörande roll i denna process.

Seminariet avslutas med en diskussion om kvinnors rättigheter i rätts-historien.⁴⁵ Generationer av kvinnor har kämpat för sina rättigheter, och vi spårar denna kamp tillbaka till 1400-talet med Christine de Pizan som en framstående pionjär. Vi utforskar dessa banbrytande kvinnors historia och identifierar viktiga milstolpar i kampen för jämställdhet. Dessutom analyserar vi hur samhället har förändrats över tid till följd av deras ansträngningar och vilka framsteg som gjorts i det rättsliga erkännandet och skyddet av kvinnors rättigheter. Vi diskuterar också Scottsboro-fallet ur ett intersektionellt perspektiv, för att förstå hur kön och etnicitet korsas i kampen för rättvisa.⁴⁶

⁴² <https://peterforsskal.com>; Thomas von Vegesack, Smak för frihet. Opinionsbildningen i Sverige 1755–1830, Stockholm, Natur och kultur, 1995, 11–15 och 31–37.

⁴³ Enligt idéhistorikern Sverker Sörlin ligger citatets ursprung i ett brev från riksrådet Carl Bonde till Oxenstierna, där han skrev: *”Mann hoppas här, näst Gudz tillhiälp, så skall dät blifua dee Svänkas Wästindienn”*. Genom folkmun och historieskrivningen populariserades detta till det ovan citerade citatet som tillskrivs Oxenstierna. Sverker Sörlin, Framtidslandet: Debatten om Norrland och naturresurserna under det industriella genombrottet. Bearbetad nyutgåva, Luleå, Teg Publishing, s. 51–52.

⁴⁴ Christina Allard & Malin Brännström, Girjas sameby mot staten: En analys av Girjasdomen. SvJT 2020 s. 429–452.

⁴⁵ Bonnie S. Anderson & Judith P. Zinsser, Asserting Women's Humanity: Early European Feminists. A history of their own: women in Europe from prehistory to the present. Vol. 1. New York, Oxford University Press, 2000.

⁴⁶ Estelle B. Freedman, Scottsboro and its Legacies, i: Estelle B. Freedman, Redefining Rape: Sexual Violence in the Era of Suffrage and Segregation, Cambridge, Harvard University Press, 2013, s. 253–270.

2.2 Föreläsningarna

Förutom de fem seminarierna – som utgör kärnan i kursen – finns det ett antal föreläsningar. Dessa *capita selecta* – latin för utvalda kapitel – gräver djupare i specifika ämnen som diskuteras i seminarierna, och fungerar som ett komplement till seminariernas innehåll. Det är viktigt att notera att alla föreläsare är specialister (jurister, historiker och rättshistoriker) som har genomfört omfattande forskning inom de ämnen som de presenterar. Det är alltid möjligt att det finns en viss överlappning mellan föreläsningarnas innehåll och seminarierna, eller mellan innehållet i olika föreläsningar. Detta borde i sig inte vara något problem – som det latinska ordspråket säger: *repetitio mater studiorum est* (upprepning är lärandets moder). Under våren 2025 erbjuder kursen följande föreläsningar:

– Introduktionsföreläsning – Bruno Debaenst (Uppsala)

Sedan hösten 2024 håller jag, som kursföreståndare, introduktionsföreläsningen.⁴⁷ Innan dess var det Marianne Dahlnén, och före henne Carl Gustaf Spangenberg. Den inledande föreläsningen har två syften: för det första att ge allmän administrativ information om kursen – presentation av lärare, PM, hemtentamen, fusk, GenAI, närvaro, dispens, etc.; för det andra ges här en möjlighet att presentera de rättshistoriska komponenterna. Jag börjar med en översikt över rättshistoriens historia i Uppsala och de olika funktioner som rättshistorien haft under denna tid. Jag ger också en introduktion till rättshistoria och forskning inom rättshistoria, med några förebilder. Därefter diskuterar jag kort seminarierna och föreläsningarna.

– Genesis of the modern welfare state – Bruno Debaenst (Uppsala)

Med denna föreläsning har jag tre mål som jag vill uppnå. För det första vill jag diskutera ursprunget till den moderna välfärdsstaten och förklara när och hur den uppstod i de västerländska länderna. För det andra vill jag ge ett exempel på såväl nationell som komparativ rättshistoria. Slutligen vill jag ge studenterna exempel på faktisk rättshistorisk forskning. Föreläsningen baseras på min egen forskning. I den första delen behandlar jag min doktorsavhandling om juridifieringen av arbetsplatsolyckor på 1800-talet i Belgien.⁴⁸ I den andra delen undersöker jag vad som skedde

⁴⁷ Jag delar kursansvaret med professor Minna Gräns.

⁴⁸ Bruno Debaenst, Een proces van bloed, zweet en tranen. Juridisering van arbeidsongevallen in de negentiende eeuw in België, Bruxelles, Koninklijke Academie voor

i andra länder under industrialiseringen samt vid de internationella konferenserna om arbetsplatsolyckor och försäkringar.

– Från romarnas rätt till romersk rätt – Torbjörn Ingvarsson (Uppsala)

De flesta känner Torbjörn Ingvarsson som professor i civilrätt vid Uppsala universitet. Mindre känt är att han inledde sin akademiska karriär som doktorand i rättshistoria vid Stockholms universitet. I denna föreläsning, som är ett komplement till seminarium 1, återvänder Ingvarsson till sin gamla passion, rättshistoria, med särskilt fokus på romersk rätt. Han inleder med att diskutera varför det är värdefullt att studera romersk rätt och klargör de olika betydelserna av termen ”romersk rätt”. Med hjälp av exempel varnar han också för att inte alla latinska begrepp nödvändigtvis härstammar från romersk rätt. Därefter visar han hur romersk rätt historiskt har påverkat svensk rätt – genom juridisk utbildning, domare, tysk rätt (*Gemeines Recht*) med mera. Slutligen framhäver han att romersk rätt fortfarande är relevant, även inom ramen för gällande EU-rätt.

– Islamisk rätt – En introduktion utifrån ett historiskt perspektiv

– Mosa Sayed (Uppsala)

Mosa Sayed är vår fakultets specialist inom islamisk rätt. Hans forskning fokuserar på analysen av islamisk familje- och arvsrätt.⁴⁹ En central fråga i Sayeds arbete är huruvida och på vilka sätt islamiska regler skiljer sig från de sekulära värderingar som präglar det svenska rättssystemet, samt vilka spänningar som uppstår i dessa normativa konflikter. I sin föreläsning utforskar Sayed de historiska aspekterna av islamisk rätt som en bakgrund till seminariets frågor om islamisk rätt i seminarium 1. Han inleder med att besvara frågan ”Vad är islamisk rätt?” och går sedan vidare med att förklara de rättsliga källorna och metoderna inom islamisk rätt.

Wetenschappen, *Letteren en Schone Kunsten van België*, 2011; se också: Bruno Debaenst, *A Study on Juridification. The Case of Industrial Accidents in Nineteenth Century Belgium*, *The Legal History Review*, 2013, 247–273.

⁴⁹ Om Sayed och hans publikationer, se <https://www.uu.se/kontakt-och-organisation/personal?query=N4-636>, senast läst den 9 augusti 2025.

– Svensk slavrätt och kolonial rättvisa. Slavar och fria svarta i svenska karibiska hovet i Saint Barthélemy 1785–1847 – Fredrik Thomasson (Uppsala)

Fredrik Thomasson är historiker med specialisering på den svenska kolonisationens historia i Västindien. Även om Sverige kanske inte var en av de största eller mest framgångsrika kolonialmakterna, uppvisade landet ändå alla kännetecken för en kolonial nation. I sin föreläsning fördjupar sig Thomasson i detta mörka kapitel av svensk rättshistoria, med ett särskilt fokus på svensk slavrätt och det koloniala rättssystemet i den svenska karibiska domstolen på Sankt Barthélemy. Hans föreläsning breddar och fördjupar temat ”kolonisering” som behandlas i vår kurs.

– Den svenska rättens historia. Några grunddrag – Mats Kumlien, Uppsala

Professor emeritus Mats Kumlien har under många år varit en framstående föreläsare och seminarieledare i rättshistoria vid Uppsala universitet och är fortsatt aktiv även efter sin pensionering. I sin föreläsning tar han med oss på en fascinerande resa genom svensk rättshistoria, från medeltiden till nutid. Genom resan lyfter han fram huvudlinjerna för svensk nationell rättshistoria och skapar sammanhang för de olika ämnen i svensk historia som behandlas i seminarierna.

– Den svenska modellen. Tre aspekter av juridisk metodlära
– Marie Sandström (Stockholm)

Professor Marie Sandström från Stockholms universitet är en expert på juridisk metodik. I sin föreläsning inleder hon med att diskutera varför den nordiska rättstraditionen är så unik, eftersom den innehåller inslag från både civilrättsliga och sedvanerättsliga traditioner. Svaret på denna fråga återfinns i den rättsliga metodens historia. Hon börjar med 1734 års lag, en ”kodifiering” som speglar drag från både modern kodifiering och medeltida lagstiftning. Upplýsningens och liberalismens inflytande ledde till krav på en modernisering av svensk rätt, vilket resulterade i skapandet av en lagkommitté. Denna föreslog år 1826 en ny civillag, men förslaget mötte betydande motstånd och blev aldrig lag. Därefter fördjupar hon sig i rättssystematiken och den sociala frågan, med särskilt fokus på Uppsalaskolan och Axel Hägerström. Föreläsningen täcker flera teman inom kursen: den nordiska juridiska familjens särställning; kodifiering (som diskuteras i seminarium 3); och svensk rättshistoria.

– Kvinnliga pionjärer i juridiken – Elsa Trolle Önnerfors (Lund)

Fyra gånger om året gör Elsa Trolle Önnerfors den långa resan från universitetsstaden Lund i södra Sverige till Uppsala för att hålla en föreläsning om kvinnliga pionjärer inom juridik. Hennes föreläsning bredar och fördjupar kursens tema ”*legal her-story*”. Hon inleder med att utforska kvinnors rättsliga status under medeltiden och tidigmodern tid. Därefter analyserar hon de samhällsförändringar som 1800-talet förde med sig, genom industrialisering, urbanisering och sekularisering. Ett centralt fokus är kvinnors väg in i juridisk utbildning och yrkeslivet; trots många formella och informella hinder har kvinnor successivt tagit plats inom juridiska studier och senare inom yrken som advokater, domare och professorer.

– Legal Futurology. Legal historical reflections on the future of law

– Bruno Debaenst (Uppsala)

Upprinnelsen till denna föreläsning går tillbaka till ett rättshistoriskt seminarium 2019, där jag lade märke till att många av mina studenter i stort sett var omedvetna om den pågående digitala revolutionen. Denna insikt inspirerade mig att skapa en föreläsning om Legal Futurology (lagens framtid). I föreläsningen introducerar jag först begreppet ”Legal Futurology” och lyfter fram både utmaningarna med att förutsäga framtiden och de potentiella fördelarna med att utforska detta område. Därefter fokuserar jag på två fallstudier: djurrätt och den digitala revolutionen. Föreläsningen, som är både tankeväckande och aktuell, kompletterar kursens kritiska rättshistoriska tema.

2.3 Examinering

Sedan urminnes tider har vi haft hemtentamen i rättshistoria, där studenterna ska skriva en essä. Några exempel på ämnen som studenterna har fått skriva om är:

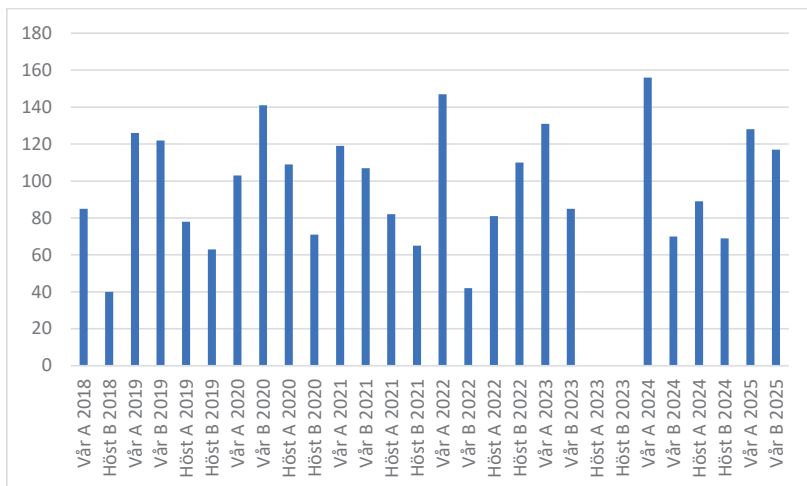
- *Behövs rättighetsdeklarationer för att skydda individen? Argumentera både för och emot*
- *År 1974 skrev den berömde engelske domaren Lord Denning i sin dom Sirros v. Moore: ”No matter that the judge was under some gross error or ignorance, or was actuated by envy, hatred and malice, and all uncharitableness, he is not liable to an action. [...] The reason is not because the judge has any privilege to make mistakes or to do wrong.*

It is so that he should be able to do his duty with complete independence and free from fear”. *Argumentera för och emot detta påstående, med exempel från vad du har lärt dig i komparativ rättshistoria.*

- *Hur demokratisk varlär den svenska rättens historia?*
- *Albert Einstein sa en gång: "Laws alone cannot secure freedom of expression; in order that every man present his views without penalty there must be spirit of tolerance in the entire population." Diskutera detta citat ur ett rättshistoriskt perspektiv.*
- *De tre viktigaste lärdomarna från svensk rättshistoria.*
- *Kampen om kodifikationen.*
- *Hur juridisk är svensk rättshistoria?*
- *Hur svensk är svensk rättshistoria?*
- *Uppsala 1880: En fransk, en tysk och en engelsk juridikprofessor sitter på en pub. De diskuterar domarrollen i sina respektive länder. Den franska professorn säger att franska domare är bäst, för de har den berömda Code civil att luta sig mot. Den tyska professorn säger att tyska domare är bäst, för de har den romerska rätten att luta sig mot. Den engelska professorn säger att engelska domare är bäst för de har prejudikat att luta sig mot. De har en upphettad diskussion och till slut frågar de dig, en svensk juriststudent, vem som har rätt. Vad svarar du? Glöm inte att motivera ditt svar!*
- *"Men han (Carl Johan Schlyter) var samtidigt medveten om att rättshistorien inte bara var medeltid. Han visste att rättshistorien skulle utgöra en praktisk del av juristernas utbildning. De skulle ha användning för sina kunskaper. Rättshistorien skulle inte vara ett självändamål." Citatet om Carl Johan Schlyter (professor i rättshistoria på 1800-talet) kommer från en text av Kjell Åke Modéer (professor i rättshistoria i Lund) från 1979. Är detta citat fortfarande aktuellt idag och i så fall hur? Om inte – i så fall varför?*

Sedan hösten 2018 har vi inkluderat en PM som en del av examinationen, som ett svar på Torbjörn Ingvarssons önskemål om mer skriftlig färdighetsträning i vårt juristprogram. Ursprungligen krävdes det att man skrev fyra sidor för att fördjupa sig i en av seminariefrågorna med hjälp av kurslitteraturen. År 2020 reviderade vi uppgiften för att låta studenterna välja ett eget ämne, baserat på källor utanför kurslitteraturen. Kravet på fyra sidor ändrades senare till ett ordantal på 1 800–2 000 ord, och därefter till 1 400–1 600 ord, exklusive titelsidan, litteraturförteckningen och fotnoterna. Vissa studenter uttryckte önskan om en längre skrivuppgift, vilket visar att det ibland kan vara lättare att skriva mer än att skriva

mindre. Vi förstår detta perspektiv, men som Goethe sade: ”*Erst in der Beschränkung zeigt sich der Meister*”.⁵⁰ Längden på PM återspeglar dock inte nödvändigtvis forskningsdjupet. Studenten kan skriva en lång uppsats med begränsad forskning, medan en koncis uppsats kan visa på både grundlig och insiktsfull forskning. Vi uppmuntrar det senare.

På diagrammet ovan kan man se antalet rättshistoriska PM som har lämnats in från hösten 2018 till och med våren 2025. Antalet varierar i linje med studentinskrivningen; ibland hade vi en liten grupp, medan det vid andra tillfällen översteg 140 studenter. Hösten 2023 utgör en lucka, då vi inte hade någon PM på grund av personalbrist – läsning och betygsättning av PM kräver mycket tid och ansträngning. Trots detta beklagade vi att PM uteblev och det återinfördes våren 2024. Ur ett komparativt perspektiv är det anmärkningsvärt att alla uppsalastudenter sedan 2018 (eller snarare 2020), med undantag för hösten 2023, har bedrivit viss rättshistorisk forskning. Jag känner inte till något annat universitet där detta är fallet. Helsingfors kommer närmast: där måste studenterna också skriva en obligatorisk rättshistorisk PM, men med ett förutbestämt ämne.

Att låta studenterna skriva en PM i rättshistoria om ett ämne de själva väljer har både fördelar och nackdelar. Bland nackdelarna märks att vissa studenter känner sig osäkra, då de inte är vana vid att skriva en rättshisto-

⁵⁰ *Endast i begränsningen visar mästaren sig själv.*

risk PM och tvivlar på om deras valda ämne är tillräckligt bra – friheten kan upplevas som överväldigande. För att hjälpa dessa studenter har vi lagt upp några exempel på välskrivna PM online och organiserat en föreläsning om PM-skrivande. Samtidigt finns det ett antal ämnen som ofta återkommer, såsom abort, prostitution, våld i nära relationer (barnaga, hustruaga), rösträtt, alkohol, homosexualitet, nämndemän, fideikommiss, laglott, dödsstraff, tvångssterilisering, yttrandefrihet, våldtäkt, och samer. Vi har också noterat att inte alla studenter genomför lika djupgående forskning, utan ofta begränsar de sig till en sammanfattning av sekundärlitteratur.

Bland fördelarna kan nämnas att de flesta studenter uppskattar uppdraget och friheten i valet av ämne. Dessa studenter uppfattar det – med rätta – som en generös inbjudan till att fördjupa sig i något rättshistoriskt ämne som de själva finner intressant. Det finns ingen dold agenda. Vårt mål är helt enkelt att studenterna ska känna glädje i att utföra lite rättshistorisk forskning, hur begränsad den än må vara, med tanke på att de bara har några veckors tid på sig. Vi som rättande lärare är ofta imponerade av de många originella och välskrivna PM vi får läsa. Vissa av dessa PM framstår till och med som små examensarbeten.

2.4 Några tankar inför framtiden

Uppsalas rättshistoriakurs är resultatet av en lång tradition, där mycket av det ursprungliga innehållet lever vidare idag. Vi studerar fortfarande nationell svensk rättshistoria för att få en bättre förståelse för dagens svenska rättssystem (*Var kommer allt ifrån?*). Kursen bibehåller också sitt komparativa perspektiv genom att undersöka andra rättssystem runt om i världen (rummet) och genom historien (tiden) – en *juridisk omvärldsorientering*, för att använda Henrik Forshamns terminologi. Slutligen har kursen nu även ett kritiskt inslag, där vi betraktar rättshistorien från en analytisk och ifrågasättande synvinkel. Kritiska jurister är bättre jurister. Eller kanske inte? Det är inte vår uppgift att ge studenterna svaren – vårt mål är att lära dem att ställa frågorna och tänka kritiskt.

Kursen i rättshistoria är ett värdefullt historiskt arv, som har finslipats över tid genom en process av försök och misstag. Kursutvärderingarna visar gång på gång att studenterna uppskattar kursen, och under dessa omständigheter är det bara naturligt att fortsätta denna tradition. Nyligen har två nya lektorer i rättshistoria anslutit sig till Uppsala universitet. Adam Croon har sin akademiska bakgrund i Stockholm och Örebro,

medan Filippo Valguarnera, som disputerade vid Universitet i Florens i Italien, har arbetat i Örebro, Göteborg och Stockholm.⁵¹ Vid dessa universitet finns det helt olika perspektiv på rättshistoria och rättshistorisk undervisning. Vi är alla jurister och rättshistoriker, men vi har helt olika specialiseringar: jag har en bakgrund inom historia; Adam är rättsgenetiker; Filippo är komparatist. Sedan de började vid Uppsala har de undervisat i kursen som den är idag. Det skedde på ett naturligt och smidigt sätt, men det är förstås bara logiskt att de också vill sätta sin egen prägel på kursen. Därför är det fortfarande en öppen fråga vilka andra riktningar kursen kan komma att ta i framtiden. Det får tiden utvisa.

För några år sedan tog vi avsked av Zweigert och Kötz' bok som lärobok för vår kurs. Även om boken på många sätt var (och fortfarande är) fantastisk, hade den inte klarat tidens tand, särskilt när det gäller synen på kolonisering. Sedan dess har vi inte haft någon handbok, utan enbart ett kompendium med artiklar och bokkapitel. Tyvärr är även detta kompendium i behov av en grundlig modernisering – nästan hälften av bidragen (18 av 40) är från före år 2000! Det skulle vara värdefullt att i framtiden åter ha en handbok för kursen. Den bästa handboken är den man själv skriver. Enligt min vision bör boken bygga på historiska texter, så att studenterna får möjlighet att läsa källorna direkt. Det är alltid bättre att ha tillgång till originalmaterialet än att läsa texter som enbart beskriver detta material. Handboken skulle kunna utvecklas gradvis. Vi kan skriva en text i taget, med förklaringar, och lägga till dessa i kursen. När alla texter är klara kan vi samla och publicera dem i bokform.

En annan utmaning gäller generativ AI. Hittills har detta inte varit något större problem, eftersom våra studenter knappt har använt sig av det, men det kommer sannolikt att förändras inom kort. Användningen av GenAI är i sig inget problem, men vi kommer att behöva utbilda våra studenter i hur de använder dessa verktyg på ett korrekt och etiskt sätt. Det är också rimligt att förvänta sig att GenAI, som ständigt utvecklas, i framtiden kommer att kunna skriva originella och kvalitativa rättshistoriska PM. Vi kommer därför att behöva anpassa oss till dessa förändringar.

⁵¹ Adam Croon började den 1 augusti 2024 och Filippo Valguarnera den 1 februari 2025.

3 Fördjupningskurs *Historical Trials* (15 hp)

År 2018 tog jag över den fördjupningskursen *Global Legal Traditions* från professor Mats Kumlien.⁵² Jag omvandlade kursen till en mer praktisk och handlingsinriktad form, med fokus på att studera globala rättstraditioner genom ett urval av historiska rättegångar. I samband med detta döpte jag om kursen till *Historical Trials*.⁵³ Kursens huvudsyfte är att ge studenterna en djupare kunskap om och förståelse för historiska rättegångar, placerade i sin samtida kontext som representanter för respektive rättstraditioner. Kursen syftar även till att stimulera fritt och kritiskt tänkande.

Kursen innehåller totalt 11 seminarier (om 3 timmar vardera), vilka utgör kärnan i undervisningen: ett introduktionsseminarium och 10 tematiska seminarier där flera historiska rättegångar diskuteras.⁵⁴ I enlighet med Uppsalamodellen är seminarierna mycket interaktiva och bygger på aktivt studentdeltagande med en tydlig gör-det-själv-ansats, vilket syftar till att främja aktivt lärande. Utöver seminarierna erbjuds även ett

⁵² Syllabus *Global Legal Traditions*: <https://www.uu.se/en/study/syllabus?query=37161>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁵³ Syllabus *Historical Trials*: <https://www.uu.se/en/study/course?query=2JS533>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁵⁴ I 2024 hade vi följande seminarier: Seminarium "From Russia with Love" ("Från Ryssland med kärlek"), med Moskvarättegångarna, Magnitskijrättegången och Pussy Riots skenrättegång; Seminarium "Fascists on Trial" ("Fascister inför rätta"), med Nürnbergrättegångarna, Eichmannrättegången samt rättegångarna mot Demjanjuk, Fedorenko och Sawoniuk; Seminarium "Obscene Trials" ("Anstötliga rättegångar") med Oscar Wilderättegångarna, rättegångarna kring The Well of Loneliness och målet Whitehouse v. Lemon; Seminarium "Race on Trial" ("Ras inför rätta"), med Dreyfusaffären, Koremat-sufallet och O.J. Simpson-rättegången; Seminarium "Military Trials" ("Militära rättegångar"), med Dakotarättegångarna, Dreyfusaffären och My Lai-rättegången; Seminarium "Science on Trial" ("Vetenskap inför rätta"), med Galileo Galileis rättegång, Scopesrättegången och målet Buck v. Bell; Seminarium "Terrorists or Freedom Fighters" ("Terrorister eller frihetskämpar?"), med Rivoniarättegången, ett Wild Card (studenterna valde IRA och Guantanamo) och Anders Breivik-rättegången; Seminarium "Historical Trials and the Humanities" ("Historiska rättegångar och humaniora"), med Der Prozess, The Reader och 12 Angry Men; Seminarium "Royal Trials" ("Kungliga rättegångar"), med rättegången mot Karl I av England, rättegångarna mot Ludvig XVI av Frankrike och den kunglighet som aldrig ställdes inför rätta: kejsar Wilhelm II; Seminarium "Women on Trial" ("Kvinnor inför rätta"), med Jeanne d'Arcs rättegång, Susan B. Anthony-rättegången och rättegångarna kring Dingo och Amanda Knox.

antal föreläsningar.⁵⁵ Studenterna bjuds dessutom in till ett högre seminarium, där en utländsk kollega föreläser om en historisk rättegång.⁵⁶ Examinationen består av en vetenskaplig uppsats om en historisk rättegång som studenten själv väljer (värd 12 poäng) samt en hemtentamen i form av en essä (värd 8 poäng) om ett specifikt ämne.⁵⁷ Sedan 2022 har studenterna också möjlighet att presentera och diskutera sina uppsatser vid ett särskilt uppsatspresentationsseminarium.⁵⁸

Denna fördjupningskurs har varit en stor framgång. Kursutvärderingarna är år efter år enhälligt positiva, och kursen har blivit mycket populär, med ett högt söktryck. På begäran av fakultetsadministrationen har det de senaste åren funnits två seminariegrupper. Studentgruppen är ungefär jämnt fördelad mellan uppsalastuderenter och utbytesstuderenter.

4 Doktorandkurs: Legal History for PhD students in law

Många doktorander stöter på utmaningar relaterade till rättshistoriska frågor. Efter ett högre seminarium i rättshistoria i april 2018 frågade några doktorander, däribland Gustaf Almkvist, om jag kunde organisera en doktorandkurs om rättshistoria, rättshistorisk metodologi och rättshistorisk forskning. Jag blev glatt överraskad av detta intresse och började omedelbart undersöka möjligheten. Resultatet blev doktorandkursen

⁵⁵ Under 2024 hölls följande föreläsningar: Katja de Vries: "The Future of Law? Law in the age of AI", Eric Bylander: "The Assassination of Prime Minister Olof Palme", Bruno Debaenst: "Animals & Trials" och "Impeachment".

⁵⁶ Under 2019: Stefan Huygebaert (Gent): "Art in the Courtroom"; I 2021: Matthias Van der Haegen (Gent): "State of Wisconsin v. Loomis: how not to deal with predictive justice in the courtroom"; Under 2022: Sebastiaan Vandenbogaerde (Gent): "Trumping the KKK? The Ku Klux Klan Trials (1871–1872)"; Under 2023: Andreja Katančević (Belgrad): "the trial of Cicero against Verres"; Under 2024: Tomislav Karlovic (Zagreb): "The deposition trial of Radulphus of Domfront, Patriarch of Antioch in 1140, as described in the Historia Ierosolymitana XV, 11–17 and in the papal judge delegate report".

⁵⁷ Till exempel: "The importance of the afterlife of historical trials" (2022-'23); "Judging the Judges" (2023-'24) och "The Tribunal of History" (2024-'25).

⁵⁸ År 2022 hade jag också en kurs i Historical Trials i Minnesota. Det var studenterna där som föreslog att ha ett sådant seminarium. Det visade sig bli en stor framgång, och det var därför jag beslutade att införa det även i Uppsala.

Legal History for PhD students in law (7,5 hp).⁵⁹ Kursen har hittills haft tre framgångsrika upplagor: den första 2019 med 16 deltagare från Sverige, Finland och Estland; den andra 2021 med 13 deltagare från Sverige, Finland och Norge; och den tredje 2023 med 12 deltagare från Sverige och Norge.

Kursens första del består av en studiedag som syftar till att utforska olika aspekter av rättshistoria. Programmet inkluderar föreläsningar om ämnen som svensk nationell rättshistoria, komparativ rättshistoria, rättshistorisk metodik, empiriska forskningsmetoder inom rättshistoria, rättsikonografi samt rätt och humaniora. Jag har satt samman ett lärarlag bestående av framstående rättshistoriker från universiteten i Helsingfors, Lund, Oslo, Stockholm, Uppsala och Gent. Detta initiativ återspeglar det starka stöd för att främja denna typ av utbildning som finns inom det nordiska rättshistoriska samfundet.

Förutom att förmedla kunskap, syftar kursen till att stimulera kritisk dialog. Deltagarna får i uppgift att skriva en uppsats om de rättshistoriska aspekterna av sina respektive doktorandprojekt. Dessa uppsatser diskuteras sedan i online-seminarier tillsammans med en panel av specialiserade rättshistoriker och andra doktorander. Formatet uppmuntrar djupgående analys och kollegialt engagemang, vilket i sin tur stärker lärandeupplevelsen för alla inblandade.

Kursutvärderingar har genomförts för den andra och tredje upplagan av kursen och visar tydligt på en hög grad av nöjdhet bland doktoranderna. Lärarnas entusiasm är påtaglig, vilket märks genom deras omedelbara och återkommande engagemang i att samarbeta.

5 Undervisning i rättshistoria i Sverige

Uppsala är naturligtvis inte det enda svenska universitetet där undervisning i rättshistoria sker. Låt oss därför ta en titt på andra svenska universitet, för att sätta rättshistorieundervisningen i Uppsala i ett bredare sammanhang.⁶⁰ Jag vill här betona att jag själv inte har undervisat vid dessa institutioner och att jag enbart har kunnat basera mig på den skriftliga

⁵⁹ Syllabus *Legal History for PhD students in Law*: https://www.uu.se/download/18.5bbc4a9418f774ee94a33542/1716378354175/Syllabus_Legal%20History%20for%20PhD%20Students%20in%20Law-2021.pdf, senast läst den 9 augusti 2025.

⁶⁰ För en allmän översikt av rättshistorien i Norden, se Heikki Pihlajamäki, *Legal History in the Nordic Countries*, *Clio@Themis*, 2009, 1, 1–7.

information jag har haft att tillgå. Det handlar alltså om ett utifrånperspektiv, med alla risker det medför, men några huvudlinjer borde ändå framträda från jämförelsen.

5.1 Rättshistoria i Lund⁶¹

Undervisningen i rättshistoria vid Lunds universitet liknar den i Uppsala, med ett program som fokuserar på att studera juridik utifrån två perspektiv: tid och rum. En obligatorisk kurs, *rättshistoria med komparativ rätt* (7,5 hp), erbjuds studenter under sjätte terminen.⁶² Kursens mål är att utforska utvecklingen hos svensk och europeisk rätt samt att identifiera likheter och skillnader mellan världens främsta rättssystem. Kursen bygger främst på ex cathedra-föreläsningar, där lärarna behandlar ämnen som *rätten i tid och rum*, *introduktion till Rom*, *rättsliga ideologier*, *lagstiftning i tid och rum*, *de stora lagarna*, *kvinnans rättsliga ställning*, *familjen i fokus*, *rätten i de totalitära systemen*, *rätt och religion*, *straffrättsliga perspektiv* och *domstolar i tid och rum*.⁶³ Studenterna utvärderas i slutet av kursen genom en muntlig tentamen. Tillvägagångssättet verkar ge studenterna en förståelse för rättshistoria och olika rättssystem genom tid och rum, med ett särskilt fokus på jämförelser mellan olika rättstraditioner. Detta kan bidra till att ge studenterna både ett bredare perspektiv och en djupare insikt i juridikens utveckling.

Det finns även två valbara kurser på magisternivå (termin 7 eller 8), som ges under 10 veckor vardera. Två gånger per år erbjuds en kurs på engelska, *Comparative European Legal History* (15 hp), särskilt riktad till utländska studenter, som verkar motsvara den engelska versionen av den obligatoriska kursen som ges på svenska.⁶⁴ Kursen ger möjlighet att förvärva avancerad kunskap om rättshistoriens utveckling genom tid och rum. Europeisk rättshistoria utgör grunden för kursens struktur. Rätten studeras ur ett förändringsperspektiv (*tid*) för att fördjupa förståelsen av

⁶¹ För ett äldre bidrag om undervisning i rättshistoria i Lund, se Per Nilsén och Christian Häthén, *How to Teach European Comparative Legal History. A Lund Perspective*, i: Kjell Åke Modéer och Per Nilsén (red.), *How to Teach European Comparative Legal History. Workshop at the Faculty of Law Lund University 19–20 August 2009*, Lund, Juristförlaget i Lund, 2009, s. 171–186.

⁶² <https://kursplaner.lu.se/svenska/LAGF02.pdf>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁶³ <https://cloud.timeedit.net/lu/web/jur2/riq05y60566ZX1QZ4570g37Q6345582QY9y058YQ06oY705g7QyZZQoZq6Qo.html>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁶⁴ <https://kursplaner.lu.se/english/JUFN14.pdf>, senast läst den 9 augusti 2025.

rättens utveckling och juridiska samt juridisk-kulturella förändringar. Genom jämförelser mellan rättssystem i olika länder (*rum*) och deras historiska utveckling, ger kursen även en djupare insikt i de olika vägar som rättsutvecklingen kan ta. Under kursen deltar studenterna i föreläsningar som behandlar ämnen som romersk rätt, medeltiden, modern tid och nutid. En central del av kursen är uppsatsskrivandet, vilket förbereds genom olika seminarier.

En gång per år, under en halv termin, erbjuds också en fördjupningskurs på svenska, med titeln *Teman i rättshistoria*.⁶⁵ Kursen ger studenter möjlighet att fördjupa de kunskaper som de har förvärvat i grundkursen. Svensk rättshistoria fungerar som utgångspunkt för kursens struktur, där svensk rätt studeras ur ett evolutionärt perspektiv för att ge insikt i rättens utveckling och förståelse för olika juridiska och kulturella förändringar. Därefter jämförs svensk rättshistoria med rättssystem i andra länder (*rum*) och deras historiska utveckling (*tid*). En genomgång av kursplanen avslöjar kursens praktiska fokus, där syftet huvudsakligen är att lära studenterna rättshistorisk forskning. Exempelvis innehåller kursen seminarier om paleografi och gamla tryck, latin och ett arkivbesök.⁶⁶ Dessa färdigheter tillämpas sedan i praktiken genom att skriva en mindre uppsats, som även måste försvaras offentligt.

5.2 Rättshistoria i Stockholm

Stockholms universitet presenterar, jämfört med andra universitet, en helt annorlunda modell för undervisning i rättshistoria.⁶⁷ Rättshistoria i Stockholm är inte längre inriktad på allmänbildning utan har en tydlig juridisk identitet, med särskilt fokus på den juridiska metodlärans historia.⁶⁸ Denna så kallade Stockholmsskola grundades av Claes Peterson, som fortfarande är aktiv vid universitetet. Under årens lopp har en

⁶⁵ <https://cloud.timeedit.net/lu/web/jur2/riq06y6Z366ZXQQZ4u70ge8Q634b675Q237058YQ06oY108g5Y7Z3Q7Zq6Qo.html>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁶⁶ Några andra exempel: två seminarier om Fastighetsrätt och den praktiska rättshistorien, ett seminarium om Frågan om lika arvsrätt – en metodövning och en föreläsning om Processrättens historia – Laglig och fri bevisprövning.

⁶⁷ För en analys av kursen i Stockholm 2007, se Annelie Gunnerstad, Max Lyles och Richard Nordquist, Rättshistoria – ett ämne i tiden, i: Claes Peterson (red.), En minneskrift: Juridiska fakulteten i Stockholm 100 år, Stockholm, Juridiska fakulteten Stockholm Universitet, 2007, s. 167–192.

⁶⁸ Gunnerstad, Lyles & Nordquist, s. 180.

rad lärlingar vuxit fram, däribland Marie Sandström, Max Lyles (nu vid Göteborgs universitet), Richard Nordquist, Annelie Gunnerstad, Adam Croon (nu vid Uppsala universitet) och Andreas Knutsson.

Vid Stockholms universitet erbjuds en kurs med titeln *Rättshistoria* (9 hp), som ges varje termin. Kursen använder ett tillvägagångssätt som fokuserar på utvecklingen av rättsvetenskap och juridisk metodik, med rättsgenetik som analytisk ram. Enligt Claes Peterson innebär rättsgenetik att man undersöker rättens drivkrafter i allmänhet och den juridiska metodlärans utveckling i synnerhet.⁶⁹ Enligt detta perspektiv är rättshistorikerns huvudsakliga uppgift att beskriva och analysera rättsvetenskapens roll i formandet av rättssystem. Denna metodik koncentrerar sig främst på perioden från andra hälften av 1700-talet, ofta kallad Upplysningstiden, fram till 1900-talet.

Kursen behandlar grundläggande frågor om rättens natur som en vetenskaplig disciplin, dess systematisering, och professionaliseringen av rättsskipning. Den tar upp även romersk rätt, med särskilt tonvikt på dess senare utveckling ur ett vetenskapligt perspektiv. Kursens huvudsyfte är att ge studenterna en djupare förståelse för rättssystemets struktur och de krafter som har påverkat dess utveckling över tid. Den dogmatiska analysen av romersk rätt möjliggör dessutom en mer ingående studie av de gemensamma historiska rötterna som ligger till grund för olika rätts-traditioner och rättsliga familjer.

Undervisningen i rättshistoria vid Stockholms universitet består av flera komponenter, inklusive föreläsningar, gruppövningar och seminarier. Föreläsningarna behandlar ämnen som *introduktion till romersk rätt*, *naturrättsläran*, *ostfabriken* och *rättsstatsföreläsning*.⁷⁰ Gruppövningarna fokuserar på specifika aspekter, såsom *introduktion till rättsvetenskapen och den juridiska metodlärans historia* och *gruppredovisningar på den klas-*

⁶⁹ Claes Peterson, ”Genom rättshistorien, utöver rättshistorien’ Ett inlägg i diskussionen om rättshistorieämnets uppgift i juristutbildningen”, i: Kjell Åke Modéer (red.), *Rättshistoria i förändring*. Olinska stiftelsen 50 år. Ett internationellt symposium i Stockholm den 19–21 november 1997 / Legal History in Change. The Olin Foundation for Legal History 50 Years. An International Symposium in Stockholm. November 19–21 (Skrifter utgivna av Institutet för rättshistorisk forskning; Serien 2, Rättshistoriska studier 22), Lund, 2002, s. 56; Konceptet ”rättsgenetik” kommer ursprungligen från Carl Gunnar Bergman. Se Adam Croon, *Rättshistoria, rättsdogmatik och rättens föränderlighet — återblick på en rättshistorisk diskussion*, SvJT 2021 s. 750–766.

⁷⁰ <https://cloud.timeedit.net/su/web/stud1/ri16794Q050Z05Q695614710yZ066W7339Y65Q0Q0.html>, senast läst den 9 augusti 2025.

siska naturrättsläran. Seminarierna fördjupar sig i mer specifika frågor, till exempel *fallövning i romersk rätt, katolska kyrkan & dödsstraffet, kodifikationsstriden, historiska skolan och lagtolkning, metakognitiv analys, begrepps-jurisprudens samt kritiken av rättspositivismen – Nürnberg-tribunalen*.

Vid Stockholms universitet finns det också två fördjupningskurser med inslag av rättsgenetik, kopplade till Stockholmsskolan. Den första, på svenska, heter *Juridisk metodlära* (15 hp).⁷¹ Målet med kursen är ”att förse studenten med sådana kunskaper och färdigheter som krävs för att framgångsrikt verka som jurist i det praktiska rättslivet.” I undervisningen belyses den juridiska metoden och metodläran utifrån ett rättsgenetiskt perspektiv. Den andra, på engelska, är *Legal Systems and Methods* (15 hp).⁷² Kursen har tvärvetenskapliga inslag och omfattar komparativ rätt, rättshistoria (rättsgenetik) och juridisk metodlära. Handboken är *An Introduction to Comparative Law* av Zweigert och Kötz.⁷³ Eftersom det inte handlar om ”rena” rättshistoriska kurser, utan ämnesöverskridande sådana, går jag inte djupare in på dem här.

5.3 Rättshistoria i Göteborg

Vid Göteborgs universitet framstår rättshistoria vid första anblicken som mindre framträdande i undervisningen. Ämnet ingår i delen rättsvetenskap inom den obligatoriska kursen under tredje terminen, *Teoritermin med allmän och speciell förvaltningsrätt samt miljö rätt*.⁷⁴ Inom rättsvetenskap (15 hp) studerar man ”rätten, juridisk metod samt samspelet mellan samhällsutveckling och rättsordningen med utgångspunkt i rättshistoria, rättsfilosofi, samtida rättsteori, rättssociologi samt genusteori. Dessa utgångspunkter utvecklas med internationella och komparativa utblickar i syfte att kontextualisera den svenska rättstraditionen”. Det framgår tydligt att detta är en omfattande blandning, där rättshistoria endast utgör en del.

Det finns även en valfri kurs på engelska, *Comparative Legal History* (15 hp), på magisternivå. Kursen inleds med en diskussion om den kom-

⁷¹ <https://utbildning.su.se/utbildning/utbildningskatalog/ju/ju629a>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁷² <https://utbildning.su.se/english/education/course-catalogue/ju/ju630b>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁷³ https://www.su.se/polopoly_fs/1.509065.1594188895!/menu/standard/file/LSM%20Kursbeskrivning.pdf, senast läst den 9 augusti 2025.

⁷⁴ <https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/hitta-kursplan-och-litteraturlista?hits=25&q=HRO301>, se HRO301, senast läst den 9 augusti 2025.

parativa rättens metodologin, dess praktiska tillämpning i juristers vardag och dess koppling till rättshistorisk metodologi. Särskilt uppmärksammas den kritiska klassificeringen av världens rättssystem i olika rättsfamiljer. Vidare utforskas sambandet mellan ett lands allmänna kultur (filosofi, litteratur, politik, ekonomi etc.) och dess rättssystem. Teorier av Charles de Montesquieu, Friedrich Carl von Savigny, Alan Watson och Pierre Legrand diskuteras ingående. Huvuddelen av kursen fokuserar på en jämförelse mellan de huvudsakliga rättsfamiljerna inom den västerländska rättstraditionen: common law, civilrätt och den skandinaviska rättsfamiljen. Särskild vikt läggs vid de nationella rättssystemen i Frankrike, Tyskland, England, USA och Sverige. Slutligen behandlas ämnen som rättskällor, rättssystemets centrala aktörer, rättsmetodologi och juridiska institutioner som kännetecknar specifika rättssystem, exempelvis *judicial review* i USA. Kursen bedöms till hälften genom seminariedeltagande och till hälften genom en uppsats. Det är dock oklart hur uppsatsen är organiserad.

5.4 Rättshistoria i Örebro

Vid Örebro universitet erbjuds en obligatorisk kurs i *Rättshistoria och allmän rättslära* (15 hp) inom magisterprogrammet. Kursen har, precis som vid Stockholms universitet, ett fokus på ”*metodlärans uppkomst och utveckling i den västerländska rättstraditionen i allmänhet och i svensk rätt i synnerhet*”.⁷⁵ Det är inte överraskande att denna inriktning finns vid Örebro, då tidigare lärare har varit läringar i Stockholmskolan: Max Lyles (2009–2016, nu vid Göteborgs universitet) och Adam Croon (2019–2023, nu vid Uppsala universitet). Kursens utvärdering består av både en uppsats och en tentamen, även om uppsatsens exakta innehåll förblir oklart.

5.5 Rättshistoria i Umeå

Vid Umeå universitet undervisas rättshistoria inom kursen *Rättens historia, teori och metod* (20 hp), som ges under den sjätte terminen.⁷⁶ Vid första anblick finns många likheter med undervisningen vid Uppsala, eftersom

⁷⁵ <https://api.oru.se/oruapi/v1/utbildningsinformation/utbildning/JU100A?typ=kurs&accept=html&revision=5.0&sprak=sv>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁷⁶ <https://www.umu.se/utbildning/kursplan/2ju191/>, senast läst den 9 augusti 2025.

rättshistorien även här kombineras med allmän rättslära inom samma kurs. Enligt lärare Therese Enarsson och Jan Leidö syftar rättshistorien till att *"hjälpa studenterna tillgodogöra sig kunskap om rättsutvecklingen, att förstå betydelsen av bland annat idéer, teorier, metoder och aktörer för rättsutvecklingen, samt att se mönster och olika sätt att betrakta mönster"*.⁷⁷ Kursen behandlar juristens förändrade roll genom historien, synen på individen som rättssubjekt samt begreppen rättvisa och rättssäkerhet i olika filosofiska inriktningar och under olika epoker och rättstraditioner.

Precis som i Uppsala har Umeå universitet antagit ett kritiskt förhållningssätt till rättshistorien. Detta tillvägagångssätt illustreras bland annat genom användningen av ett intersektionellt perspektiv, där frågor om mångfald kopplade till social klass, kön, etnicitet och sexuell läggning, samt deras inbördes samband, granskas kritiskt.⁷⁸ Enarsson och Leidö ger ett konkret exempel från seminarierna, där fallet med Botolf diskuteras. Studenter har ofta svårt att leva sig in i medeltidens synsätt och uppmanas därför att föreställa sig hur människor om 700 år kommer att se tillbaka på oss och händelser i vår tid. Målet är tydligt: *"Genom att försöka överföra förmågan att kritiskt granska historien till att kritiskt granska samtiden och genom att försöka medvetandegöra att det självklara inte nödvändigtvis alltid kommer vara självklart kan studenterna börja betrakta rätten och sin samtid på nya sätt."*⁷⁹

Kursen inkluderar en uppsats om högst 14 sidor text, exklusive källförteckning, där studenten får möjlighet att, utifrån ett eget valt ämne, att tillämpa sina kunskaper i rättshistoria och allmän rättslära på en samtida juridisk fråga. Dessutom får studenten använda de metodologiska tillvägagångssätt som krävs för att skriva en rättsvetenskaplig uppsats. Enligt välkomstbrevet ägnas en betydande del av kursen åt teoretiska och metodologiska frågor relaterade till uppsatsskrivandet.⁸⁰

Trots likheterna finns det också betydande skillnader mellan Uppsala och Umeå. Till att börja med verkar rättshistorien och den allmänna rättsläran i Umeå inte vara helt separata delar, utan snarare integrerade och sammanförda. Detta gäller även uppsatsen, som dessutom ska kopplas till

⁷⁷ Therese Enarsson och Jan Leidö, Att undervisa i underbyggande rätt, i: Mattias Derlén, Lena Landström och Nina Nilsson Rådeström (red.), Vänbok till Ulf Israelsson, Umeå, Juridiska institutionen Umeå Universitet, 2020, s. 67.

⁷⁸ <https://www.umu.se/utbildning/kursplan/2ju191/>, senast läst den 9 augusti 2025.

⁷⁹ Enarsson & Leidö, s. 68.

⁸⁰ <https://www.umu.se/utbildning/kurser/t-62---rattens-historia-teori-och-metod/vt24-25123/>, senast läst den 9 augusti 2025.

ett aktuellt ämne och inkludera både rättshistoriska och rättsteoretiska element. I Uppsala är fokus däremot helt på rättshistoriskt skrivande. Det främsta målet med kursen i Umeå tycks vara att utbilda studenterna i att skriva ett rättsvetenskapligt arbete, där rättshistoria och rättsteori används som hjälpvetenskaper.

5.6 Karlstad

Vid Karlstad universitet erbjuds under första terminen kursen *Juridisk grund och allmän rättslära* (15 hp).⁸¹ Studenterna får där en ”*kännedom om den svenska rättshistorien*”. Denna kunskap verkar dock vara ganska begränsad, eftersom studieplanen inte ens nämner ordet ”historia”.⁸² Med andra ord: rättshistoria finns praktiskt taget inte vid Karlstad universitet.

5.7 Jämförande analys av rättshistorieundervisning i Sverige

Låt oss nu granska var rättshistorieundervisning i Uppsala placerar sig i förhållande till de andra svenska universiteten.

Vid första anblicken framstår Stockholm vara starkast, med en individuell rättshistorisk kurs på 9 hp. Dock kan det specifika kursinnehållet (Stockholmsskolan) medföra vissa utmaningar i framtiden. Lund verkar för närvarande ha den bästa modellen. Där erbjuds en individuell kurs på 7,5 hp under den sjätte terminen, som sedan kompletteras med två specialiserade, valbara kurser på magisternivå. Kursinnehållet i Lund har många likheter med det i Uppsala och fokuserar på att ge studenterna en juridisk omvärldsorientering genom tid och rum.

I Uppsala är rättshistoria integrerad i kursen *Rättshistoria och allmän rättslära* (15 hp). Det finns vissa mindre utmaningar inför framtiden – kursmaterialet behöver uppdateras, nya lärare måste integreras i kursen, och examinationen kommer att behöva anpassas till GenAI. Dessa utmaningar representerar dock också möjligheter att ytterligare förbättra kursens kvalitet. För närvarande är rättshistoriedelen av RoAn redan väl mottagen av studenterna, med övervägande positiva kommentarer i

⁸¹ https://www3.kau.se/utbildningsplaner/sv/JALAW_20222.pdf, senast läst den 9 augusti 2025.

⁸² https://www3.kau.se/kursplaner/sv/JPG001_20232_sv.pdf, senast läst den 9 augusti 2025.

kursutvärderingarna. Utöver detta erbjuds den framgångsrika fördjupningskurs *Historical Trials* och den enda doktorandkursen i rättshistoria i Norden. Det bör dock nämnas att detta är ett samarbete mellan rättshistoriker från hela Sverige och Norden.

På andra universiteten är rättshistorieundervisningen mindre framträdande, i varierande grad. Det tycks finnas ett samband mellan ett universitets storlek och omfattningen av undervisningen i rättshistoria – ju mindre universitetet är, desto mindre fokus på ämnet. Örebro och Göteborg följer Stockholmsskolans synsätt på rättshistoria, men Göteborg verkar ha de bästa förutsättningarna med en rättshistoriker (Max Lyles) och en valbar kurs i rättshistoria. Örebro, å andra sidan, saknar numera rättshistoriker, vilket skapar problem. Vid Umeå universitet behandlas rättshistoria främst som en metod för juridiskt skrivande, medan ämnet helt saknas vid Karlstad universitet.

6 Examensarbete i rättshistoria i Uppsala och Sverige

Det kan kanske verka oväntat att lyfta fram examensarbeten i rättshistoria inom ramen för en diskussion om rättshistorisk undervisning. Är inte ett examensarbete främst en del av forskningen? Det stämmer naturligtvis, men handledning av examensarbeten innebär också ett betydande undervisningsmoment. Jag skulle till och med påstå att handledning av examensarbetestudenter representerar den mest individuella och utmanande formen av undervisning. Handledning är en en-till-en-aktivitet där handledaren måste anpassa sig till varje enskild handledningsrelation. Dessutom väljer studenter ofta ämnen baserat på sina erfarenheter från undervisningen, vare sig det handlar om en personlig preferens för en specifik lärare eller ett väckt intresse för ämnet.

Mina första erfarenheter av att handleda examensarbeten i rättshistoria ägde rum under hösten 2020, då jag blev kontaktad av två studenter som ville skriva sina arbeten inom området. Tidigare var jag knappt medveten om att examensarbete i rättshistoria överhuvudtaget existerade. Detta väckte min nyfikenhet, och jag ställde mig frågan: Vad har redan gjorts i Sverige? Så jag gav mig ut på en liten upptäcktsresa, som visade sig vara mer komplex än jag först trodde. Det finns många metodologiska utmaningar att beakta. Till exempel kan rättshistoriker fungera som handledare för examensarbeten inom helt andra ämnen än rättshistoria,

samtidigt som icke-rättshistoriker kan handleda studenter som skriver om rättshistoriska ämnen. Det är också möjligt att ett examensarbete behandlar positiv rätt men innehåller ett rättshistoriskt avsnitt. Är det då ett examensarbete i rättshistoria?

För detta bidrag har jag valt att endast granska examensarbeten inom rättshistoria som har handletts av rättshistoriker.⁸³ För detta ändamål har jag undersökt databaserna hos respektive universitetsbibliotek. Jag kommer att diskutera först situationen i Uppsala och därefter resten av Sverige.

6.1 Uppsala

Under perioden 2013–2024 har det i Uppsala skrivits 40 examensarbeten i rättshistoria under handledning av en rättshistoriker.⁸⁴ Som följande diagram visar, handlade det under 2010-talet om endast några få exa-

⁸³ Här är några exempel på icke-rättshistoriker som har handlett rättshistoriska uppsatser: **Yana Litins'ka** (Lund): Katja Lundin, Kriteriet hederligt levnadssätt i 11 § femte punkten MedBL i ett rättshistoriskt perspektiv (2022); **Love Rönnelid** (Uppsala): Nora Alouch: Milletsystemet: Minoritetsskydd och grupprättigheter i ett historiskt perspektiv (2016); **Mats Tjernberg** (Lund): Amanda Olsson: Att vara skattskyldig i Sverige? (2023); **Bo Wennström** (Uppsala): Rawaz Shanagar: "Medeltiden är förbi": Moderniteten och 1826 års förslag till allmän civillag (2015) och Markus Jansson: Likheter inför lagen: En historisk förståelse (2018).

⁸⁴ Jag hittade dessa uppgifter via <https://uu.diva-portal.org/smash/search.jsf?dswid=-2184> senast läst den 9 augusti 2025.

Marianne Dahlén (14): Franziska Federle, Vägen till valfriheten: Utvecklingen av abortlagstiftningen i Sverige och Tyskland med fokus på tiden efter 1950 (2013); Erik Nikula: ACTA-avtalet: Historia och framtid (2013); Fredrik Ekfalk: Alternativ tvistlösning: En rättshistorisk tillbakablick på skiljeförfarande och medling (2014); Johanna Nordström: Våldtäkt: En rättshistorisk analys av våldtäktslagstiftningens utveckling från 1734 till idag (2014); Johanna Brunzell Begdy: Abortlagstiftningens historia: Abortlagstiftningens utveckling i Sverige och på Irland med fokus på tiden efter 1920 (2015); Erica Bergström: Kärleken som äktenskapshinder: En rättshistorisk studie i samkönade parers rättsliga ställning (2016); Nathalie Lingvall: Patentets rättshistoriska utveckling i Sverige: En resa i tider av uppfinningsrikedom (2018); Maja Lundquist: "En pestböld på samhällskroppen": En diskursanalys av prostitutionen i Sverige år 1859–1919 (2020); Saga Jönsson: Hedersvåld i svensk rätt: Statliga åtgärder mot hedersvåld ur ett rättshistoriskt och raskritiskt perspektiv (2021); Hilda Sjöwall Wying: En folkhemsk reglering: Den svenska steriliseringslagstiftningen 1935–1975 (2022); Hampus Valette: Incest – Från brott mot Gud, till brott mot vem? (2022); Selma Ciric: Kampen om nyheterna. Reglering av nyhetsförmedling i statligt finansierad radio 1924–1967 (2024); Linda

mensarbeten per år. Från och med 2020 kan man däremot se en tydlig ökning i antalet examensarbeten.

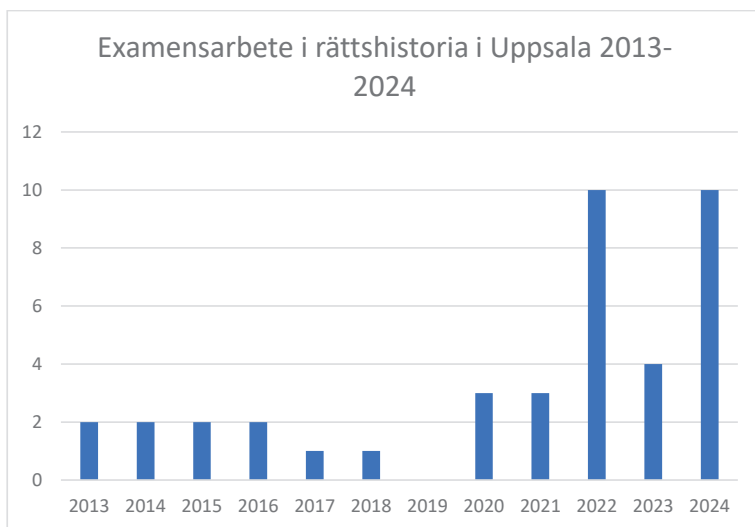
Beverlöv: Kampen om nyheterna. Reglering av nyhetsförmedling i statligt finansierad radio 1924–1967 (2024).

Mats Kumlien (1): Fredrik Mejer: Tills döden skiljer oss åt: Skilsmässomönster i Uppsala stift före och efter 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning (2016).

Carl Gustaf Spangenberg (1): Expropriationsinstitutet i svensk rätt: En rättshistorisk jämförelse (2017).

Rawaz Shanagar (1): Mazlum Yildiz: Arvskatten i Sverige (2023).

Bruno Debaenst (23): Amanda Karlsson: Lagens spegel?: En studie i Juridiskt Arkif (2020); Jonatan Bromander: Expropriation i Sverige – en rättshistorisk analys (2020); Erik Folcker: Lagkommittén och successionsrätten: En undersökning kring successionsrättens utformning i 1826 årscivillagsförslag och dess förhållande till inhemsk och fransk rätt (2021); Oscar Zettergren: Rätten i tillämpning och funktion: En empirisk studie av Undersåkers häradsrätt under tidigt 1860-tal (2021); Gustav Andersson: Offer på välfärdens altare: En rättshistorisk studie av svensk steriliseringslagstiftning under 1900-talets första hälft (2022); Fanny Lidström: Våldtäktsbrottet över tid: En yttre rättshistorisk analys av våldtäktsbrottet från 1734 års lag till och med lag 2018:618 (2022); Carl Johan Hedström: Skamstraff igår, idag och imorgon (2022); Helena Jonsson: Uppsalaskolans siste representant: En rättsbiografi över professor Tore Strömberg (1912–1993) (2022); Sonya Sammarco: Sambeskattnings i Sverige: Rättsutvecklingen från år 1902 till nutid (2022); Dariel Linares Ortega: Vem betalade priset för friheten?: En rättshistorisk analys av Sveriges och Storbritanniens avskaffande av slaveriet (2022); Frida Lindman: ”Ett fadershjerta klappar nära den arm som agar”. En studie av Uppsala universitets akademiska jurisdiktion (2022); Sanna Fagerström: Samhällets ansvar för barn. En historisk redogörelse för den sociala barnavard under 1900-talet (2022); Leo Karlsson Acuña: Kontrollen av det okontrollerbara (2023); Parann Behtoui: To understand a little less, or a little more, that is the question (2023); Isabella Bark: svenska dubbelbeskattningsavtal genom tiderna – en historisk överblick från 1928 till nutid (2023); Aron Berg: Konkursrättens utveckling fram till 1862 års konkurslag (2024); Carl Österbrand: Domare i uniform. Krigsdomstolarnas historiska utveckling i det svenska rättsväsendet (2024); Kajsa Wallin: Unveiling Narratives: A Critical Race Theory Analysis of Swedish Migration Law History (2024); Malin Alfreds: En väl dold synd. En rättshistorisk studie av kvinnlig homosexualitet i svensk rättshistoria (2024); Maria Doder: Den internationella klimaträttens framväxt och utveckling. En rättshistorisk studie av klimatkonventionen, Kyotoprotokollet och Parisavtalet (2024); Mathias Tegenfeldt: Bomben på Amalthea. En rättshistorisk studie av bombattentatet mot fartyget Amalthea i Malmö hamn den 12 juli år 1908 (2024); Ida Lundström: United Nations Peacekeeping Operations – Past, Present, Future (2024); Henric Colliander: Kulturrättens historia – Disciplinen som aldrig blev? (2024).

Denna utveckling kan förklaras av flera faktorer. Till att börja med kan nämnas inverkan av att PM införts. Genom PM-arbeten får studenter en försmak av rättshistorisk forskning, vilket i vissa fall inspirerar dem till att gå vidare inom ämnet. Detta framgår tydligt av följande mejl som jag mottagit:⁸⁵

”Jag skriver till dig angående examensarbete. Efter (och under) kursen så klickade något för mig – jag tyckte så mycket om det och njöt verkligen under PM skrivandet. Därför har jag tänkt att skriva mitt examensarbete i rättshistoria och undrar om du har möjlighet/vilja att vara min handledare?”

Vi har också börjat informera om möjligheten att skriva examensarbete i rättshistoria under introduktionsföreläsningen i RoAn. Dessutom har jag skapat en blogg som riktar sig till potentiella framtida examensarbete-studenter inom rättshistoria.⁸⁶ Bloggen tjänar flera syften. För det första förklarar jag något om rättshistoria som ämne och den rättshistoriska metodologin. Därefter presenterar jag mig själv, både som person och som en potentiell handledare. Bloggen innehåller även en lista över tidi-

⁸⁵ Mail den 29 september 2023 av Klara Palm-Jensen. I hennes fall valde hon slutligen att inte skriva sitt examensarbete i rättshistoria, men det är ändå ett illustrativt exempel på hur PM-skrivande kan inspirera till fortsatt forskning.

⁸⁶ <https://examensarbete-rattshistoria-uppsala.jouwweb.nl/> senast läst den 9 augusti 2025.

gare examensarbeten i rättshistoria i Sverige, vilken kan fungera som inspiration. Slutligen föreslår jag ett antal möjliga uppsatssämnen, men jag framhåller alltid att studenterna är fria att välja ämnen som intresserar dem mest.

Det står utan tvekan klart att examensarbeten i rättshistoria är viktiga för oss i Uppsala. De fungerar inte bara som en katalysator för att stimulera ämnets utveckling, utan erbjuder också en ovärderlig möjlighet att identifiera och fostra framtida talanger inom rättshistoria.

6.2 Lund

Till att börja med måste alla juriststudenter vid Lunds universitet skriva en rättsvetenskaplig uppsats (15 hp) i slutet av juristprogrammets grundutbildning.⁸⁷ Uppsatsen är ett självständigt skriftligt arbete som ger möjlighet att fördjupa sig inom ett specifikt rättsområde, inklusive rättshistoria. Studenten väljer själv ämne för uppsatsen och tilldelas en handledare i början av kursen.

På detta sätt har Per Nilsén handlett totalt 223 kandidatuppsatser under perioden 2012–2024, medan Elsa Trolle Önnerfors har handlett 80.⁸⁸ Ungefär hälften av dessa uppsatser har behandlat ett rättshistoriskt ämne, vilket utgör en idealisk språngbräda för examensarbeten i rättshistoria. Det är därför inte förvånande att Lund är den främsta producenten av examensarbeten i rättshistoria i Sverige. Under perioden 2013–2024 skrevs 53 examensarbeten i rättshistoria under handledning av rättshistoriker.⁸⁹ Antalet examensarbeten per handledande rättshisto-

⁸⁷ <https://www.jur.lu.se/utbildning/juristprogrammet/programstruktur> senast läst den 9 augusti 2025.

⁸⁸ Det är mycket enkelt att hitta via följande webbplats: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search> senast läst den 9 augusti 2025.

⁸⁹ Det är mycket enkelt att hitta examensarbeten per student via följande webbplats: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search> senast läst den 9 augusti 2025. På detta sätt fann jag följande examensarbeten i rättshistoria, sorterade per rättshistoriker:

Christian Häthén (12): Johanna Dahl: Den late, den lösaktige och staten En studie av manliga och kvinnliga lösdrivare i Malmö under perioden år 1903 till år 1913 (2013); Matilda Funkquist: Vård som tvång – Har Sverige som stat en tradition av tvångsinspandanden mot personer smittade med sexuellt överförbara sjukdomar och då särskilt HIV/AIDS? (2013); Emil Alfredsson: Den rättsliga regleringen av barnaga under 1900-talet – en del i civiliseringsprocessen? (2014); Daniel Backenroth: Quaestiones perpetuae: Permanent straffdomstolar i den romerska republiken och principatet (2014); Johannes Ek: Rätt börd och god skörd – En rättshistorisk studie om ståndsprivilegier och jordägande

(2016); Björn Åhlin: Samhället i centrum – en studie av lagen om åtgärder vid samhälls-farlig asocialitet (1965–1982) (2016); Patrick Sjöborg: Begreppet brottslig culpa – En jämförelse mellan svensk och tysk doktrin ca 1900–1933 (2017); Greta Österberg: Sam-erna: Sveriges dolda rättshistoria – Den svenska ursprungsbefolkningens rättsliga ställ-ning i ljuset av kolonialism och rasism (2017); Emil Thäter: En rättshistorisk uppsats om narkotika ideologier, vetenskap och lagstiftning (2017); Robin Sabljak: Hugo Grotius och Freden i Osnabrück – En studie i folkrättslig kongruens i 1600-talets Europa (2017); Ludvig Olsson: Höjda straff och hårdare tag mott brott: en studie av den nyklassiska skolans inflytande på straffsystemet och kriminalpolitiken i Sverige (2019) och Elmer Lorensen: Autonomy and the Swedish Torts Act – Historical Lessons in the Face of Robotics (2019).

Kjell Åke Modéer (2): Elsa Hemner: Kampen för rätten: samernas rättsliga situation i Sverige och Norge (2013); Anna Karlsson Wede: Minerallagen vs. Folkkrätten. Mineralex-ploatering på bekostnad av samernas rättigheter (2014).

Per Nilsén (13): Andrea Nilsson: Allmännyttiga bostadsbolag – en komparativ studie av Sverige och Danmark (2014); Max Alkestrand: Sverige – en militant demokrati? – En rättshistorisk och komparativ analys av styrkor och svagheter i den svenska demokratin (2018); David Lindskog: Apoteksväsendet och förstatligandet (2018); Karin Nilsson: Minority rights, to be recognised by the legislator or the Supreme Court? (2018); Jes-per Bokefors: Riksrätten – En utredning av statsråds rättsliga ansvar i tjänsteutövningen genom en historisk och nordisk belysning (2019); Johanna Karlsson: Från sinnessjukhus till öppenvård – En undersökning av rättighetsutvecklingen inom den svenska psykia-triska tvångsvården från 1929 års sinnessjuklag till dagens LPT (2020); Lina Andersson Sivula: Lösdrivarlagen, en rättsskandal? – Om lösdrivarlagens tillämpning på homosexu-ella män i Malmö under 1900-talets första decennium (2020); Oliva Massey: De sovande paragraferna: hädelsebrottets instiftande och avskaffande i nordisk straffrätt (2022); Anton Lavasanipour Rasnaie: Införandet och misslyckandet av svenska handelsdomstolar (2022); Nathalie Krolak: Utvisa utländska medborgare på grund av bristandeandel? En rätts(historisk) analys av Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige (2023); Pontus Johansson: Ber du om nåd? En kritisk granskning av nådeinstitutet som ett komplement till den svenska straffrättskipningen (2024); Zahraa Abbas: Lekmän i rättskipningen – En kritisk studie om det svenska nämndemannasystemet (2024); Roy Jasim: Vilket folk förtjänar ett land? En undersökning av statssuveränitetsprincipens utveckling mellan För-enta Nationerna och Nationernas Förbund (2024).

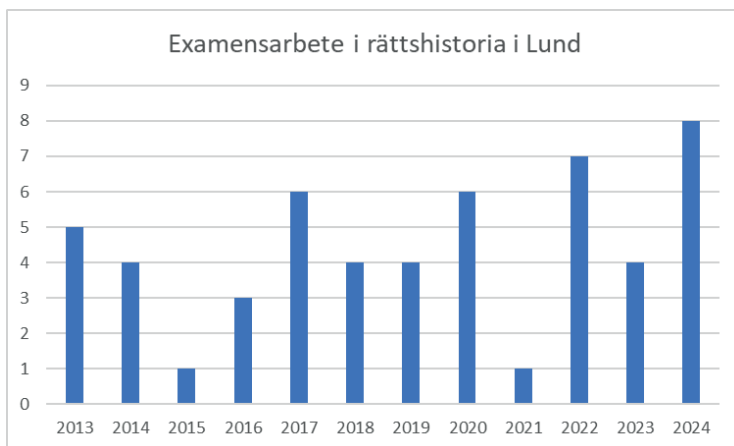
Martin Sunnqvist (11): Kim Dohm-Hansen: Från våld till takt – Den historiska utvecklingen av våldtäktsbegreppet i Sverige från 1734 till 2013 (2013); Kristian Cardell: Vad är rättskipning? (2020); Emma Linder: Särbehandling genom tiderna – En rättshis-torisk uppsats om särbehandling av unga lagöverträdare vid straffmätning och påföljds-val (2020); Josefine Hjalte: Guds rätt och domarens nåd – Arbitrering i 1600-talets rättskultur (2022); Joel Westergården: Den historiska rättsutvecklingen av regeringens förordningsmakt i 8 kap. 7 § RF 1974 (2022); Caroline Tillmann: Diplomaternas dolda dimension – En rättshistorisk analys av hur sambandet mellan diplomati och under-rättelseverksamhet har påverkat utvecklingen av diplomatisk immunitet (2023); Ebba Bolander: Det svenska skiljeförfarandets historia – En rättshistorisk studie av skiljeman-

riker är jämnt fördelade: Christian Häthén (1954–2022) har handlett 12 st. (2013–2019, varefter han gick i pension); Per Nilsén 13; Martin Sunnqvist 11; och Elsa Trolle Önnerfors 15.⁹⁰ Som diagrammet nedan visar är examensarbeten väl spridda över tid, även om en viss ökning kan observeras.

narättens lagstiftningsutveckling (2023); Lukas Rosén: Lagen som ett retoriskt objekt – En analys av gamla och nya konsumentköplagen (2023); Zakarias Lifmark: Domstolarna i Jämtland och jordfrågor efter freden i Brömsebro (2024); Klara Alvunger: Ett dunkelt privilegium i rättsstatens ljus – en undersökning om avskaffandet av Lunds universitets akademiska jurisdiktion (2024); Ronja Fallahy: De allmänna förvaltningsdomstolarna. En rättshistorisk studie av deras tillkomst och utvecklingen av treinstanssystemet (2024).

Elsa Trolle Önnerfors (15): Ida Duvinger: Turordning vid arbetsbrist. En historisk analys av turordningsreglernas bakgrund och syften (2013); Julia Björverud: Tryckfrihet i skymningstid. En studie av den svenska tryckfriheten under andra världskriget (2015); David Syll: Trötta arketyper och hur man på bästa sätt skjuter dem i sank – om avveckling av akademisk domsrätt i Sverige och Tyskland under 1800-talet (2016); Sofia Andersson: Djurförsök och lagen (1944:219) om djurskydd: en kontextualisering och analys – En rättshistorisk undersökning av införandet av djurförsöksbestämmelser i svensk rätt (2017); Mathilda Tarandi: Law over mind, and body? A study of the debate and aftermath of the abortion travels to Poland in 1965 and the case of a midwife invoking her conscience in 2017 (2017); Emi Johansson: Reception av europeisk straffrätt i Japan – En rättshistorisk och komparativ studie av den japanska och europeiska straffrättsutvecklingen från 1700-talet till tidigt 1900-tal (2018); Lina Björkman: De sista trälarna: En studie av trälomens avskaffande i Sverige under 1200- och 1300-talet (2019); Sara Gyllenhammer: Djurskyddslagstiftningen ur ett rättsutvecklingsperspektiv – En studie av svenskt djurskydd genom tiderna (2020); Emma Klang: "Kvinnor anses inte lämpade inom domarämbetet" – En rättshistorisk studie av motiven till behörighetslagen 1923 med fokus på domaryrket (2020); Elvira Croner: Kvinnors autonomi – då och nu – En analys av rättsutvecklingen och synen på surrogatskap och abort (2021); Oliver Meriläinen: Argumentationen bakom efterlevande makes arvsrätt i Sverige och Finland under 1900-talet (2022); Fatma Chahrour: När statskassan väger tyngre än människovärdet – Det svenska deltagandet i den transatlantiska slavhandeln från slutet på 1700-talet till mitten på 1800-talet (2022); Matilda Hagman: Staten och horan – En rättshistorisk studie om vilka drivkrafter som föregick prostitutionslagstiftningens utveckling och statens förändrade inställning mellan åren 1850 och 1999 (2022); Ebba Ståhlgren: Mamma, mamma, barn – En rättshistorisk analys av samkönade par och föräldraskap i Sverige (2024); Jacob Eveson-Videpil: Klarspråk i Högsta Domstolen – En analys av den språkliga utformningen av Högsta domstolens domar under perioden 1971–2024 (2024).

⁹⁰ Det bör också nämnas att Martin Sunnqvist bara har varit heltids rättshistoriker i Lund under några år. Dessförinnan var han bara deltid aktiv, samtidigt som han hade ett heltidsjobb som domare.

Denna prestation framstår som ännu mer imponerande när man beaktar att rättshistorikerna i Lund även har handlett ett stort antal uppsatser inom positiv rätt.

6.3 Stockholm

I Stockholm handledes totalt tio examensarbeten i rättshistoria av en rättshistoriker under den studerade perioden 2013–2024.⁹¹ Marie Sandström ansvarade för 5 av dem, Adam Croon för 3, och Annelie Gunner-

⁹¹ Jag hittade dessa uppgifter via <https://su.diva-portal.org/smash/search.jsf?dswid=4605> senast läst den 9 augusti 2025.

Marie Sandström: Marie Jarnesand: Skapande dömande: Högsta domstolens rättsbildning efter 1971 års fullföljdsreform (2015); Therese Johansson: Till frågan om användningen av allmänna rättsprinciper och rättssäkerheten i förvaltningsrätten: svensk rättskultur i omvandling? (2016); Lina Hagström: Det offentliga tjänstemän – rättsstatens väktare (2019); Sasha Marko: Förmögenhetsrätt på spektrumet: innebörden av en distinktion mellan naturliga och konstruerade rättsinstitut (2022); Boel Carlström: Den svenska nolltoleransen. Den svenska narkotikastraffrättens utveckling och dess förenlighet med grundläggande principer för kriminalisering (2024).

Adam Croon: Peter Löfström: När verkligheten och juridiken möts: om återopsördan vid generalklausulslagstiftning (2014); Filip Lindström: Jura novit curia vid tillämpning av sedvanerätt: en rättshistorisk analys av utvecklingen från naturrätt till en pluralistisk rättskällelära (2016); Linton Kennegård: Status Europae: en rättshistorisk undersökning av unionsmedborgarskapet (2017).

Annelie Gunnerstad: Lisa Lönnqvist: Juristrollen och juristutbildningen: från "varde Ius" till en "Ius framtid" (2013); Johan Molde: Det yttersta straffet: en rättsgenetisk

stad för 2. Med tanke på att Stockholm har flest juridikstudenter i Sverige är detta verkligen inte ett stort antal. Förklaringen till det relativt låga antalet ligger sannolikt i det mycket specifika rättsgenetiska synsätt på rättshistoria som råder i Stockholm, vilket också avspeglas i ämnena för de examensarbeten som skrivits där.

6.4 Övrigt

Vad gäller Göteborg kunde jag under den studerade perioden hitta två examensarbeten i rättshistoria, ett under handledning av Max Lyles och ett under handledning av Filippo Valguarnera.⁹² I Örebro har Adam Croon handlett ett examensarbete med ett rättshistoriskt ämne.⁹³ För Umeå och Karlstad har jag också hittat några få examensarbeten i rättshistoria, men ingen av dem har varit under handledning av en rättshistoriker.⁹⁴

undersökning av naturrättslärans inverkan på dödsstraffreformerna i Sverige 1734–1921 (2018).

⁹² Jag hittade dessa uppgifter via <https://gupea.ub.gu.se/> senast läst den 9 augusti 2025.

Max Lyles: Mikaela von Bornstedt: Att trona på minnen från fornstora dar – En analys av fideikommissinstitutets roll i det svenska rättssystemet från 1600-talet till idag utifrån ett marxistiskt perspektiv (2019).

Filippo Valguarnera: Victoria Kedner: Advokatens rättsskapande roll. En kartläggning (2016).

⁹³ **Adam Croon:** Markus Fernström Jönsson: Fängelsestraffets uppkomst och utveckling (2020).

⁹⁴ I Umeå finns rättshistoriker **Görel Granström**, men såvitt jag vet har jag inte funnit att hon skulle ha handlett något examensarbete i rättshistoria. Jag har hittat i DiVA att hon hittills har handlett två examensarbeten, men båda var icke-rättshistoriska som jag kan ser. Se <https://umu.diva-portal.org> senast läst den 9 augusti 2025.

De uppsatser med rättshistoriska ämnen som jag kunde hitta är: **Therese Enarsson** (Umeå): Lowisa Fagerudd, Är incestlagstiftningen överflödig? En historisk analys av incestlagstiftningen och dess funktion i dagens samhälle (2020); **Patrik Södergren** (Umeå): Albin Berg, samernas historiska markrättigheter – en rättshistorisk utredning av de samiska markrättigheterna och dess grunder (2021); **Stefan Olsson** (Karlstad): Nadia Hagersjö, FRÅN OTUKT TILL OAKTSAM VÅLDTÄKT: En kritisk diskursanalys av attityder och åsikter om sexualbrott från mellankrigstid till nutid (2022). Jag har också hittat följande uppsats, med rättshistoriska inslag: **Bo Wennström** (Umeå): Viktor Falck, Vem äger skogen, egentligen? (2016).

6.5 Analys

Det är uppenbart att Lund har den mest genomtänkta utbildningsmodellen för examensarbeten i rättshistoria. Studenterna introduceras till ämnet under termin 6 genom den obligatoriska kursen, och där erbjuds de också möjligheten att skriva en kandidatuppsats med rättshistoriskt fokus. På magisternivå kan de därefter välja fördjupningskursen *Teman i rättshistoria*, där de får en djupare förståelse för rättshistoriska metoder och källor. Denna struktur är en utmärkt förberedelse för examensarbeten i rättshistoria. Därtill finns ett erfaret och kompetent lärarlag med stor vana att handleda uppsatser, vilket ytterligare stärker Lunds position. Kvantitativt sett står Lund också ut, med totalt 53 examensarbeten i rättshistoria under perioden 2013–2024, vilket placerar dem i framkant i Sverige.

I Uppsala är situationen mindre gynnsam. Till att börja med är kursen *Rättshistoria och allmän rättslära* inte placerad på termin 6, som i Lund och Stockholm, utan istället på magisternivån. Dessutom har studenterna friheten att läsa RoAn när de vill, vilket innebär under termin 7, 8 eller 9. Detta medför att det alltid finns studenter som påbörjar sina examensarbeten innan de ens har haft möjlighet att komma i kontakt med rättshistoria. För dessa studenter introduceras rättshistorien helt enkelt för sent. Ett annat problem är att studenterna har begränsad erfarenhet av rättshistorisk forskning, eftersom Uppsala saknar en specialiserad kurs motsvarande den som finns i Lund. Detta kan naturligtvis åtgärdas genom mer intensiv individuell handledning. Trots dessa utmaningar har antalet examensarbeten i rättshistoria faktiskt ökat i Uppsala, tack vare PM och ett intensivt engagemang i att entusiasmera studenterna för ämnet. Uppsala intar därför en hedersam andraplats med totalt 40 examensarbeten i rättshistoria under perioden 2013–2024. Den stigande trenden är dessutom mycket lovande för framtiden.

Vid de andra svenska universiteten är intresset för examensarbeten i rättshistoria relativt lågt. Stockholm har till exempel, under den studerade perioden, endast producerat 10 examensarbeten i rättshistoria, trots att de har flest studenter i Sverige. Detta motsvarar mindre än en femtedel av Lunds siffror och en fjärdedel av Uppsalas! Enligt min bedömning ligger förklaringen i den snäva synen på rättshistoria i Stockholm, som främst fokuserar på rättsgenetik enligt Stockholmsskolans tradition. Vid de mindre universiteten är antalet examensarbeten i rättshistoria försum-

bart, något som delvis kan förklaras av avsaknaden av dedikerade rättshistoriker vid dessa universitet.

7 *Här hände ingenting, eller?*

I detta bidrag har jag gjort en ögonblicksbild av rättshistorieundervisningen i Sverige år 2025, med fokus på Uppsala. Ögonblicksbilder är naturligtvis förrädiska, eftersom de är resultatet av tidigare utveckling och den nuvarande situationen snabbt kan förändras. Ändå framträder några saker. Till att börja med finns det stora skillnader mellan de enskilda universiteten i Sverige. Ju större och äldre universitet, desto starkare verkar rättshistorieundervisningen vid första anblicken vara. Vid närmare granskning är det Lund som har de bästa förutsättningarna, tack vare en logiskt uppbyggd sekvens av kurser och studentuppsatser, och ett erfaret, dynamiskt lärolag. Uppsala klarar sig också bra, med originella, populära kurser och en ökning av antalet examensarbeten i rättshistoria. Det finns dock fortfarande några områden där förbättringar kan göras. Samtidigt skiner solen vid horisonten, med två nya, entusiastiska och erfarna lektorer som nyligen börjat i Uppsala. Med sina olika bakgrunder kan de utgöra en viktig tillgång för framtidens rättshistorieundervisning vid Nordens äldsta universitet.